

Verkeerd verbonden

.....
Over foute straten
en foute systemen

Jan Dirk de Jong

Verkeerd verbonden

Over foute straten en foute systemen

Lectorale rede, zoals uitgesproken door Jan Dirk de Jong
op 11 februari 2016 op Hogeschool Leiden.

Voor Indie en haar beleving van verbondenheid

Inhoudsopgave

•	Voorwoord	8
•	Inleiding - Hedendaagse jeugdcriminaliteit	13
•	Hoofdstuk I - Verbondenheid als ontbrekende schakel	19
•	1.1 Onze huidige aanpak van jeugdcriminaliteit	19
•	1.2 Alsnog een ontbrekende schakel in de keten?	22
•	1.3 Verkeerde verbondenheid	27
•	Hoofdstuk II - Beter verbonden door passie met ballen	29
•	2.1 Wie doen het al en wat doen ze dan?	29
	2.2 Gepassioneerde professionals en herkenbare rolmodellen	32
	2.3 Bijzonder vakmanschap en samenwerking niet vanzelfsprekend	39
	Hoofdstuk III - Correct verbonden	41
	3.1 Het lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit	41
	3.2 Alchemisten en goudzoekers	42
	3.3 Belevingskennis opdoen in onderwijs	46
	Dankwoord	48
	Code of the Streets	50

Voorwoord

Ali speelt Tony

Eind vorige eeuw is Ali geboren in Amsterdam. Met zijn grote gezin woont hij al jaren in een kleine, verouderde woning in een deel van Nieuw-West dat niet is gerenoveerd nadat de woningcorporatie financiële problemen kreeg. In zijn buurtje ligt ook wat meer vuilnis op straat dan elders en zijn de gevels nog vergeven van de schotelantennes (waarvan sommige inmiddels zijn beschilderd met bloemen als onderdeel van een goedbedoeld buurtproject). Thuis is het altijd erg druk met zijn twee jongere broertjes en zijn zusje. Zijn oudere broer Redouan is met ruzie het huis uitgegaan toen bleek dat zijn inschrijving op hun adres negatieve gevolgen ging krijgen voor de uitkering van zijn ouders. Ali ziet Redouan alleen nog af en toe op straat. Verder is het thuis ook niet zo gezellig. Daar is vooral veel ruzie over allerlei problemen die te maken hebben met geld, school of wat er nu weer is gezegd over het gedrag van de kinderen door de vaders bij de moskee. Thuis voelt Ali zich vaak niet echt op z'n gemak en al helemaal niet begrepen. Hij is liever op straat waar hij optrekt met de andere jongens van de buurt. Een aantal daarvan zal soortgelijke shit hebben thuis. Ze weten in ieder geval allemaal wat het is om nu Marokkaan en moslim te zijn in Nederland. En dan ook nog een Amsterdams-Marokkaans straatschoffie uit Nieuw-West.

Buitenshuis krijgt Ali vaak het gevoel dat hij niet zoveel voorstelt met zijn MBO-opleiding (niveau 1) en bijbaantje als vakkenvuller bij een lokale supermarkt. Soms heeft hij het idee dat de mensen gewoon langs hem heen kijken of in hem alleen weer zo'n kut-Marokkaantje zien. Maar op straat in zijn buurt is Ali tenminste iemand. De andere jongens daar noemen hem Tony. Die naam verwijst naar Tony Montana, de glansrol van Al Pacino uit de bekende gangsterfilm Scarface. Iedereen uit de buurt kent alle bekende quotes uit die film. Eigenlijk had hij natuurlijk liever echt Scarface geheten, maar die naam heeft al één van de oudere jongens van de buurt. Die Scarface is trouwens ook echt een crimineel geworden en zal later wrang genoeg daadwerkelijk worden omgelegd door rivalen, net als de hoofdpersoon uit de film.

Maar de jongens uit Ali's buurt bedoelen zijn bijnaam 'Tony' eigenlijk een beetje plagerig. 'Tony spelen' is namelijk een uitdrukking op straat die suggereert dat je zelf wat stoerder voordoet dan je feitelijk kan waarmaken. 'Dapper' of 'penoze' doen noemden de Hollandse straatjongens dat vroeger ook wel in zijn wijk. Ali is dan ook niet echt de meest vooraanstaande jongen binnen de groep raddraaiers waarmee hij dagelijks rondhangt op een berucht pleintje in de

buurt. Hij probeert indruk te maken door allerlei streken uit te halen, hangt graag grote verhalen op en kan een grote mond geven als de beste. Maar als puntje bij paaltje komt geniet hij niet zoveel aanzien op straat. Hij wordt hooguit gezien als een kruimeldiefje die betrokken is geweest bij wat kleine dingetjes.

De wijkagent Ben maakt zich grote zorgen om Ali. Hij weet dat het al langer slechter gaat op school en dat hij de laatste tijd ook echt niet lekker in zijn vel zit. Ook Mo is bezorgd. Hij is een jongerenwerker die goed contact heeft met veel van de jongens van deze buurt en al hun oudere broers ook kent omdat hij zelf met hen is opgegroeid. Mo heeft Ben in goed vertrouwen uitgelegd dat Ali onlangs is getest en waarschijnlijk een verstandelijke beperking heeft. Ook weet de jongerenwerker dat Ali sindsdien steeds vaker spijbelt en meer is gaan blowen. Naar zijn inschatting deels om erbij te horen, maar ook om dat knagende rotgevoel van tekortkoming te verdoven. Ben en Mo besluiten dat Ali nu echt snel hulp nodig heeft. Vanwege hun goede band met Ali weten ze hem uiteindelijk te overtuigen mee te doen aan een nieuw project dat wordt gesubsidieerd vanuit de gemeente. Daarin combineert een stichting persoonlijke ondersteuning op maat met een stageplek en het uitzicht op een betaalde baan. Ze hopen dat Ali daardoor een andere toekomst voor zich gaat zien en wat gaat maken van zijn leven binnen de mogelijkheden die hij heeft.

Helaas gaat het al snel mis. Ali komt na twee weken al niet meer opdagen bij het project. De laatste keer dat hij er nog was, heeft onze 'Tony' zelfs een gat in de deur gebeukt en een begeleidster met de dood bedreigd. Het verhaal van de stichting is dat Ali simpelweg onhandelbaar is. Hij zou ernstige gedragsproblemen hebben en daar zijn de professionals in hun project niet op ingesteld. Het verhaal op straat is dat jongens die meedoen aan dit project worden gebruikt voor subsidie. Ze zouden betekenisloze certificaten krijgen uitgereikt en voor noppes onaantrekkelijk werk moeten doen dat niks aan werkervaring oplevert en zeker niet leidt tot een betaalde baan. Bovendien blijkt de stichting in de 'persoonlijke ondersteuning op maat' maar weinig te regelen voor het soort problemen waar zij hulp bij nodig hebben. Wanneer zij daarover klagen krijgen ze een uitleg die ze niet begrijpen of wordt de verantwoordelijkheid afgeschoven op andere instellingen waarmee de stichting zou moeten samenwerken. Ali neemt het Ben en Mo niet kwalijk dat ze hem dit project hebben aangeboden. Hij weet wat hun bedoelingen waren. Zelf kiest hij liever voor een andere weg.

De straten waar Ali opgroeit bieden uiteindelijk meer mogelijkheden om hier en daar wat snel geld te verdienen. Bovendien wordt hij daar gezien als Tony, een bekende jongen van de buurt. Dat geeft hem het gevoel dat hij tenminste echt ergens bij hoort (ook al is het maar een beetje). Om belangrijker te worden op straat en meer status te krijgen, weet Ali wat hij zou moeten doen: meer 'doekoes' (geld) pakken en naam maken. Maar omdat hij toch een beetje het sukkeltje van de buurt is, liggen die kansen nog niet voor het oprapen. Totdat Ali op een dag wordt benaderd door een grote jongen van de buurt, Karim. Op straat kent iedereen hem als Akkie of Grote Akkie. Iedereen weet ook dat Karim veel geld heeft, een dikke 'waggie' (auto), chickies en verder alles kan krijgen wat je maar wil (wapens, drugs, noem maar op). Het gerucht gaat dat Karim nu met wat andere grote namen samenwerkt en zelfs kilo's importeert uit het buitenland. Karim is zeker geen kleine jongen meer.

Ali raakt in de greep van Karim. Hij wordt steeds vaker op sleeptouw genomen en stukje bij beetje wekt Karim hem los van de groep waar Ali normaal mee hangt. Ook geeft of leent Karim hem dure spullen waar Ali 'Tony' mee kan spelen in de buurt, maar dan meer voor het echie. Met een dikke klok van Karim om zijn pols, een gloednieuwe heuptas en dure merkkleding voelt Ali zich een stuk beter dan een tijdje geleden. Hij wordt ook minder gepest voor zijn gevoel. Ali is nu een soldaat van Karim en iedereen op straat mag het weten. Mo probeert Ali nog te waarschuwen voor het pad wat hij nu bewandelt en specifiek voor de bedoelingen van Karim. Maar Ali vindt Mo een 'shekem' (verrader) die niet zo vies moet praten over anderen. Ali is nu tenminste echt iemand aan het worden met al het geld dat hij verdient met zijn klusjes voor Karim. Hij doet er tenminste toe. Wat komt Mo hem vertellen met zijn zwerverssalaris als jongerenwerker? Wat heeft Mo hem dan te bieden als alternatief? Weer een projectje? Wacht maar, over een jaar rijdt Ali zelf ook in net zo'n dikke wagen als Karim en dan is die niet meer geleend of gehuurd.

Belevingskennis van risicojeugd én professionals

Risicjongeren zoals Ali krijgen al geruime tijd opmerkelijk veel aandacht in onze Nederlandse samenleving. Jongens die zich schuldig maken aan ernstige overlast en gewelddadige jeugdcriminaliteit in groepsverband, vormen daarbij een bijzonder punt van zorg. In verschillende gemeenten doet men dan ook hard zijn best om dit maatschappelijke probleem het hoofd te bieden.

In de eerste plaats proberen professionals de dieperliggende achtergronden van jeugdcriminaliteit goed te leren begrijpen. Tevens trachten zij nuchtere en gedegen analyses te maken van de lokale situaties in kwetsbare wijken. Ten slotte willen beleidsmakers daar dan ook een effectieve en duurzame aanpak opzetten, laten uitvoeren door de juiste partners en bijsturen op basis van voortdurende monitoring.

Maar dat alles blijkt op veel plaatsen een stuk makkelijker gezegd dan gedaan, zoals velen onder u die afkomstig zijn uit de praktijk zullen beamen. Over details van deze problematiek kunt u straks meer lezen. In dit voorwoord wil ik benadrukken dat wat onze aanpak van jeugdcriminaliteit zo moeilijk maakt, niet alleen ligt aan de complexiteit van het probleem zelf (of aan de manier waarop we de aanpak zelf soms wat te ingewikkeld hebben gemaakt). Vaak ziet men over het hoofd dat het benodigde vakmanschap zeer bijzondere deskundigheid vereist die verder gaat dan diploma's of opgedane werkervaring.

Zonder deze bijzondere kennis en ervaring kunnen professionals de achterliggende oorzaken van jeugdcriminaliteit simpelweg onvoldoende doorgronden. Diezelfde kennis en ervaring is ook hard nodig om op straat sociale verhoudingen goed in te schatten, straatcultuur te begrijpen en in te spelen op groepsprocessen binnen en tussen problematische jeugdgroepen of –netwerken. En diezelfde kennis en ervaring zijn óók weer van essentieel belang om in een aanpak van de problematiek steeds de goede dingen te doen en die op de juiste manier te blijven uitvoeren. Maar over welke bijzondere kennis en ervaring hebben we het dan eigenlijk?

Die kennis en ervaring verwijst naar het vermogen om risicojongeren voldoende inlevend te kunnen begrijpen (zonder hun wangedrag goed te keuren). Het inlevend begrijpen van hinderlijk, overlastgevend of zelfs crimineel gedrag vraagt flink wat meer van een professional, dan het opdoen van gedegen theoretische kennis in een opleiding aangevuld met de benodigde ervaringskennis in de praktijk. Wat een professional daarvoor wil verkrijgen is een noodzakelijke hoeveelheid belevingskennis. Een professional met belevingskennis kan het denken, voelen en doen van een risicojongere beter doorgronden op basis van een doorleefd inzicht in zijn of haar belevingswereld op straat. Ook is de professional in staat dit te spiegelen aan eigen motivaties, emoties en handelingen die opmerkelijke gemeenschappelijkheden vertonen.

Hij of zij kan daardoor ook empathie opwekken van twee kanten: niet alleen bij zichzelf voor de jongere, maar ook omgekeerd. Zijn of haar (tomeloze) inzet als professional roept ook empathie op voor zichzelf bij de jongere. Op basis van die kennis ontstaat de kunde die deze professionals gemakkelijker en natuurlijker laat reageren. Hij of zij doet dat als een daadkrachtige en duidelijke roldrager met gezag en oprechte betrokkenheid, die gebaseerd is op gelijkwaardigheid en medeleven als mens. En dat alles zonder de fout te maken ongewenst of strafbaar gedrag ook maar enigszins te vergoelijken vanuit een soort hooghartig medelijden met 'zielige' jonge mensen met problemen en beperkingen.

Wauw! Dat lijkt me nogal een behoorlijke opgave, zou u nu zomaar kunnen denken. Maar de grap is dat het verkrijgen van zulke belevingskennis veel eenvoudiger zou kunnen zijn dan u misschien denkt op basis van de uitvoerige beschrijving hierboven. Jezelf in een ander verplaatsen is namelijk heel menselijk, voor de meeste van ons vanzelfsprekend en allerminst een pretentieuze opgave. Voor mijzelf is het bijvoorbeeld een simpel en ongepland bijproduct geweest van het jarenlang kwalitatief onderzoek doen op straat. Mijn belevingskennis heb ik mij min of meer toegeëigend als bijvangst en is ook niet per se noodzakelijk voor een vruchtbare carrière als onderzoeker of docent op het gebied van jeugdcriminaliteit binnen de muren van een hogeschool of universiteit. Maar in het werkveld van bijvoorbeeld agenten, jongerenwerkers en hulpverleners bestempelen professionals die kwaliteiten als onmisbare bestanddelen van de werkwijze waarmee 'gepassioneerde' vakmensen het daadwerkelijke verschil weten te maken bij risicojeugd op straat.

Het benadrukken van de onschatbare waarde van belevingskennis lijkt me een uitstekend vertrekpunt voor een rede over wat de komende jaren binnen het lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit zal worden onderzocht, onderwezen en teweeggebracht in het werkveld. Op basis van mijn eigen belevingskennis maar vooral met behulp van de belevingskennis van alle jongeren én professionals met wie ik de laatste twee decennia heb mogen optrekken, wil ik u graag mee-nemen in een verhaal over de noodzaak van verbondenheid. Ik hoop u te kunnen uitleggen wat ik daar precies mee bedoel, waarom ik denk dat die verbondenheid zo belangrijk is en hoe ik meen dat we daarmee meer resultaat kunnen behalen in onze aanpak van jeugdcriminaliteit. Daarvoor heb ik al die belevingskennis hard nodig. Niet omdat het probleem zo ingewikkeld of lastig te begrijpen is. Maar omdat een betere oplossing zo voor de hand ligt. Het begrijpen daarvan vraagt hoofdzakelijk van je dat je een mens bent.

Hedendaagse jeugdcriminaliteit

Risicojeugd en problematische jeugdgroepen in Nederland

In Nederland lijkt de geregistreeerde jeugdcriminaliteit de afgelopen jaren gestaag af te nemen¹. Het aantal problematische jeugdgroepen dat jaarlijks wordt bijgehouden, is zelfs opmerkelijk hard gedaald. In vergelijking met 2009 heeft Nederland maar liefst 64% minder problematische jeugdgroepen, om precies te zijn: een daling van 68% hinderlijke, 50% overlastgevende en 64% criminele jeugdgroepen.

Tegelijkertijd lijken de maatschappelijke zorgen omtrent het delinquent gedrag van ‘risicjongeren’ en problematische jeugdgroepen niet te zijn verminderd². Berichten over ernstige overlast van jongeren – soms aangeduid met termen als ‘straatterror’ – krijgen veel aandacht in de media en de politiek. Dit geldt ook voor diverse vormen van jeugdcriminaliteit en vooral de zogenaamde High Impact Crimes (HIC). Dit zijn de delicten met een grote impact op het slachtoffer, diens directe omgeving en het veiligheidsgevoel in de maatschappij, waaronder woninginbraak, straatroof, overvallen en andere vormen van gewelddadige vermogenscriminaliteit. In de berichtgeving over jeugdcriminaliteit wordt in het geval van allochtone verdachten – lees: ‘Marokkaanse’ daders – stevast een belangrijk punt gemaakt van hun etnische achtergrond. Dat gebeurt zelfs nog nadrukkelijker in heftige reacties op websites en social media. Een interessante vraag is hoe de stabiele statistische daling van jeugdcriminaliteit in ons land is te rijmen met deze aanhoudende (zo niet toenemende) zorgen over de resterende problematiek?

1 Laan, A. van der, Goudriaan, H. & Weijters, G. (2014). *Monitor jeugdcriminaliteit. Ontwikkelingen in de aantallen verdachten en strafrechtelijke daders 1997-2012*. Cahier 2014-7. Den Haag: Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum/Ministerie van Veiligheid en Justitie.

2 *Risicjongeren* zijn jongeren die het risico lopen te vervallen in crimineel gedrag. Het leven van zo’n jongere wordt gekenmerkt door een hoeveelheid risicofactoren (zoals armoede, beperkingen of een kwetsbare gezinssituatie) die bijdragen aan de ontwikkeling van overlastgevend of crimineel gedrag, en een gebrek aan beschermende factoren (zoals een stabiele thuissituatie, positieve rolmodellen en pro-sociale vrienden) die zulk delinquent gedrag juist ontmoedigen.

Typen problematische jeugdgroepen

Met behulp van de shortlistmethodiek van Bureau Beke bepaalt de politie twee keer per jaar het aantal problematische jeugdgroepen in Nederland. Daarin worden drie typen jeugdgroepen onderscheiden gerangschikt naar de ernst van het delinquente gedrag:

“Hinderlijke jeugdgroepen hangen wat rond in de buurt, zijn af en toe luidruchtig aanwezig en trekken zich niet zoveel aan van hun omgeving. Soms loopt het uit de hand en zijn er kleine schermutselingen, maar die zijn doorgaans snel in de kiem gesmoord en vaak ook meer toeval dan gepland. Ook maakt de groep zich incidenteel schuldig aan (veelal lichte) gewelds- en (in mindere mate) vermogensdelicten. Over het algemeen is het een groep die nog voldoende ‘autoriteitsgevoelig’ is en aanspreekbaar is op zijn gedrag.

Ernstiger zijn overlastgevende jeugdgroepen. Deze groepen zijn nadrukkelijk aanwezig, kunnen af en toe provocerend optreden, vallen omstanders wel eens lastig door ze uit te schelden of zelfs te intimideren, vernielen regelmatig allerlei zaken en trekken zich veel minder aan van andere mensen. Geweldsgebruik wordt niet geschuwd en de groepsleden zijn ook minder goed te corrigeren. Ook lichtere vormen van criminaliteit waar de groep zich schuldig aan maakt, worden doelbewuster gepleegd en de groepsleden zijn ook meer bezig om te zorgen dat ze niet gepakt worden.

De zwaarste variant zijn criminele jeugdgroepen. Deze groepen bestaan (in ieder geval voor een deel) uit jongeren die behoorlijk op het criminele pad zijn geraakt. Ze zijn al vaker met de politie in aanraking gekomen. Kenmerkend voor dergelijke groepen is dat deze eerder delicten plegen voor het financiële gewin dan voor de kick of het aanzien. Groepsleden scoren hoog op het type delicten waar ook de andere twee typen groepen hoog op scoren. De feiten zijn echter ernstiger en gebruik van geweld wordt niet geschuwd.”

bron: *Baseline: de aanpak van problematische jeugdgroepen*, Ministerie van Veiligheid en Justitie, portefeuille Integrale aanpak Kindermishandeling en Jeugdgroepen, 2015

Naast deze drie categorieën onderscheidt men problematische groepsverbanden die worden aangeduid als crimineel samenwerkingsverband (CSV) of georganiseerde misdaad. Het verschil met problematische jeugdgroepen is een hogere organisatiegraad en ernstiger delicten waarbij ook vooral volwassenen een rol spelen. Sommige criminele jeugdgroepen zijn echter wel steeds meer gaan lijken op deze ‘volwassen’ criminele groepen of hebben duidelijke connecties met die wereld. We zien dat de jonge daders zelf in toenemende mate regionaal of zelfs landelijk delicten plegen vanuit fluïde netwerken. Per delict en tijdstip is dan vaak sprake van gelegenheidscoalities en wisselende samenstellingen soms met leden van verschillende criminele jeugdgroepen. Vanuit die bevinding is wel geopperd om in de stedelijke probleemwijken waar deze daders doorgaans vandaan komen, niet langer te spreken van de klassieke ‘criminele jeugdgroepen’. Eerder is in deze verstedelijkte gemeente sprake van buurt-overstijgende criminele jeugdnetswerken.

Ciske de Rat 2.0

Om deze situatie te begrijpen wordt de daling van de geregistreerde criminaliteit nauwkeuriger onderzocht³. Op basis daarvan kan men vraagtekens zetten bij de opmerkelijke daling. Die twijfel is te onderbouwen met veranderende typologieën van dadergroepen of categorieën van delictsoorten, gevolgen van registraties in nieuwe computersystemen, wisselende prioriteiten bij management, transformaties in de organisatie van gemeente, politie en jeugdzorg, bezuinigingen bij justitiële partners (waaronder ook het Openbaar Ministerie), een verplaatsing van wangedrag van jeugd naar social media, en het bestaan van ‘spookjongeren’ die nergens meer staan ingeschreven. Al deze factoren kunnen bijdragen aan de mogelijkheid dat een deel van de jeugdproblematiek zoek raakt of buiten beeld blijft in onze systemen. Een onbekend ‘dark number’ van delinquent gedrag kan daardoor theoretisch stabiel blijven of zelfs toenemen, terwijl de registreerde jeugdcriminaliteit daalt. Door middel van alternatieve manieren van meten (bijvoorbeeld met slachtoffer-enquêtes) is hopelijk wat meer zicht te krijgen op die blinde vlek.

.....

3 Bervoets, E., H. Ferwerda, B. Bremmers, D. Keijzer & T. Appelman (2013) *Daling jeugdige verdachten in Amsterdam. Op zoek naar mogelijke verklaringen*. Rotterdam/Arnhem: Lokale Zaken/Bureau Beke (in opdracht van Politie & Wetenschap).

Aan de andere kant kan worden onderzocht in hoeverre eerder sprake is van een toegenomen 'morele paniek' omtrent de hedendaagse jeugdcriminaliteit: in het bijzonder ten aanzien van allochtonen en dan vooral van 'Marokkanen' (met daaraan gekoppeld een groeiende angst voor radicalisering en extremisme onder moslimjongeren). Onze ingebouwde argwaan tegenover 'de ander' versterkt nu eenmaal de beleving van jeugdproblematiek wanneer daders afkomstig zijn uit een duidelijk gemarkeerde 'zij-groep'. Helaas ontbreken de cijfers om echt een goede vergelijking te maken met onze naoorlogse geschiedenis waarin hoofdzakelijk autochtone Ciskei de Ratjes verantwoordelijk waren voor overlast en jeugdcriminaliteit. Daardoor zal de vraag of de straatschoffies van nu wezenlijk anders zijn dan het tuig van toen, grotendeels onbeantwoord blijven. Op basis van interviews met oud-leden van Amsterdamse jeugdbendes uit de jaren '60 en '70 valt daar straks wellicht iets meer over te zeggen⁴. Maar een harde vergelijking op basis van aard en omvang van overlast en jeugdcriminaliteit is vooralsnog niet mogelijk.

Bovendien is het hedendaagse straatleven in de 'zwarte' achterstandsbuurtten van onze geglobaliseerde netwerksamenleving ook niet gemakkelijk sociaal, economisch en cultureel te vergelijken met de lokale problematiek in de 'witte' arbeidersbuurtten van destijds. Om nog maar niet te spreken van de internationalisering van georganiseerde misdaadnetwerken en ontwikkelingen in de mondiale drugs-, wapen- en vrouwenhandel of protectie- en gokindustrie. Maar goed, ondanks alle mogelijke nuancerings, blijven we zitten met een opvallende discrepantie: jeugdcriminaliteit daalt, inclusief het aantal jeugdgroepen, maar de zorg in de samenleving over hetzelfde fenomeen neemt niet af. Een aantal meetbare ontwikkelingen binnen de afnemende jeugdcriminaliteit kan misschien helpen om deze schijnbare tegenstelling iets beter te plaatsen.

Verharding onder een nieuwe generatie veelplegers

Zo is binnen de kleiner wordende groep jonge criminelen wel een zorgwekkende verharding signaleerd⁵. Dit betekent dat op steeds jongere leeftijd heftige delicten worden gepleegd. Bovendien zou vaker ernstig (vuurwapen)geweld worden gebruikt. Recentelijk is ook vastgesteld dat lidmaatschap van problematische jeugdgroepen een belangrijke risicofactor is voor

.....
⁴ Jong, J.D. & G. Leistra (2016) *Het tuig van toen. Amsterdamse straatbendes 1960-1980*. Meppel:

Just Publishers (in voorbereiding).

⁵ Beke, B., Ferwerda, H., Torre, E. van der & E. Bervoets (2013) *Jeugdgroepen en geweld. Van signalering naar aanpak*. Den Haag: Boom Lemma.

het doorgroeien naar vormen van georganiseerde misdaad, zoals drugs-, wapen- en mensenhandel⁶. In die wereld zijn ripdeals, ontvoeringen en liquidaties de laatste tijd geen vreemd verschijnsel meer⁷.

Deze negatieve ontwikkelingen wijzen volgens onderzoekers op het ontstaan van een categorie nieuwe veelplegers⁸. Deze jonge daders zorgen niet alleen in hun directe omgeving voor ernstige problemen. Het zijn bovendien netwerkcriminelen die vaak contacten hebben met leden van problematische jeugdgroepen in andere kwetsbare wijken en in wisselende verbanden delicten plegen die hun eigen buurt, stad of regio overstijgen. Een van de benoemde kenmerken van deze nieuwe veelplegers is ook hun etnische achtergrond, aangezien (niet-Westerse) allochtone jongeren duidelijk oververtegenwoordigd zijn in de cijfers die hiervan bekend zijn.

De nieuwe veelpleger

De hedendaagse jonge veelpleger is een jongere of jongvolwassene tussen de 14 en 30 jaar oud met een niet-Westerse allochtone achtergrond (niet zelden Marokkaans). Hij voelt zich sterk aangetrokken tot onderlinge statusposities op straat, is erg gevoelig voor groepsdruk en lijkt verslaafd aan een dure levensstijl (in plaats van aan harddrugs). Criminele activiteiten pleegt hij in wisselende groepsverbanden en met toenemende kennis van politietactieken (waardoor hij betrokkenheid bij strafbare feiten bijvoorbeeld altijd zal ontkennen). Sommige jonge daders van deze nieuwe lichting veelplegers maken opmerkelijk snel carrière in de onderwereld en hebben maar weinig antecedenten op hun naam als zij overgaan op het zwaardere werk. Dit geldt in het bijzonder ook voor een deel van de Marokkaans-Nederlandse risicojeugd die ogenschijnlijk sterker is 'ver-Kaast' (ver-Nederlandst) dan de nazaten van bepaalde andere migrantengroeperingen. Zij zijn wel de verkeerde kant op geïntegreerd.

6 Ferwerda, H., B. Beke & E. Bervoets (2013) *Jeugdgroepen van toen. Een casusonderzoek naar leden van drie criminele jeugdgroepen uit het einde van de vorige eeuw*. Arnhem: Bureau Beke (uitgegeven in de reeks Politiekunde van het Programma Politie en Wetenschap).

7 Vugts, P. (2014) *Doorgeschoten. De nieuwe generatie onstuitbare criminelen*. Amsterdam: Uitgeverij De Kring.

8 Versteegh, P., T. van der Plas & H. Nieuwstraten (2010) *The best of three worlds. Effectiever politiewerk door een probleemgerichte aanpak van hot crimes, hot spots, hot shots en hot groups*. Apeldoorn: Politieacademie, Lectoraat Intelligence.

Zij hebben zich snel een plek verworven in de (georganiseerde) misdaad en maken een belangrijk onderdeel uit van de Nederlandse onderwereld (in het bijzonder met betrekking tot de handel in verdovende middelen).

Bronnen: Bovenkerk, F. (2014) *Marokkaan in Europa, crimineel in Nederland. Een vergelijkende studie*. Den Haag: Boom Lemma.

Ham, T. van, Bremmers, B. & H. Ferwerda (2014) *Wisseling van de wacht. Een verkennend onderzoek naar de opkomst van een nieuw type veelpleger*. Arnhem: Bureau Beke.

Laumans, W. & M. Schrijver (2014) *Macro maffia. Geld, ambitie, hoogmoed en verraad in de onderwereld*. Amsterdam: Lebowski.

Vanwege al deze zorgwekkende ontwikkelingen wordt de aanpak van problematische jeugdgroepen in ons land onverminderd doorgezet ondanks de flinke verbetering over de gehele linie. Men realiseert zich dat vooral in een aantal zeer kwetsbare wijken sprake is van een hardnekkig probleem. Daarnaast heerst de overtuiging dat de huidige aanpak in algemene zin nog altijd voor verbetering vatbaar is, onder meer door de relatief hoge recidivecijfers. Deze verontrustende situatie omtrent een 'hardere' lichte 'allochtone' risicogroepen verklaart wellicht de aanhoudende of zelfs toenemende zorgen. De situatie heeft echter ook betrekking op de ontwikkeling van een hardere opstelling in de samenleving.

Sommige jongeren uit de doelgroep lijken weliswaar 'schijt te hebben' aan alles en iedereen. Maar bepaalde uitspraken over deze jongeren suggereren dat een deel van de samenleving ook volledig schijt heeft aan hen. Deze dynamiek van twee kanten jaagt een verscherping aan van het reeds bestaande 'wij-zij' klimaat. In die sfeer staat het vragen om het beter begrijpen en verklaren van het wangedrag van deze jongeren ongeveer gelijk aan 'multi-cultureel thee drinken' of 'politiek correct wegstijgen'. Een roep om strenger optreden, harder straffen en zelfs het land uitzetten past beter in de tijdgeest. Toch is die nadruk op repressie niet vanzelfsprekend, niet in de laatste plaats omdat onderzoek uitwijst dat een duurzame oplossing eerder ligt in goede preventie. Gelukkig ligt de focus van beleidsmakers die zich niet van de wijs laten brengen nog steeds op tijdig signaleren, nazorg en perspectief bieden. De vraag is echter wat zij daarbij precies voor ogen hebben. Welke theoretische uitgangspunten hanteren zij en wat zijn mogelijke toepassingen daarvan in de praktijk? Zijn resultaten te behalen in de werkelijkheid van jongeren én professionals?

Verbondenheid als ontbrekende schakel

1.1 Onze huidige aanpak van jeugdcriminaliteit

Inmiddels beschikken we over een grote hoeveelheid theoretische kennis en praktijkervaring op het gebied van risicojongeren en jeugdcriminaliteit in groepsverband. De afgelopen jaren is deze kennis en ervaring uitgewerkt tot de groepsaanpak. Die aanpak van risicojeugd en jeugdgroepen bestaat uit een combinatie van gebieds-, groeps-, en persoonsgerichte maatregelen. Daarbij is steeds sprake van lokaal maatwerk waarin straf wordt gecombineerd met zorg en ook aandacht uitgaat naar de broertjes of zusjes van jonge daders.

Vanuit de portefeuille Integrale aanpak Kindermishandeling en Jeugdgroepen (voorheen het Actieprogramma Risicojeugd en Jeugdgroepen) heeft het Ministerie van Veiligheid en Justitie een speerpunt gemaakt van de verdere ontwikkeling van de integrale groepsaanpak. Het integrale aspect van de groepsaanpak heeft betrekking op de leefsituatie van de jongeren waarin problemen kunnen spelen op verschillende gebieden tegelijk (thuis, op school, in de buurt). Het is zaak om vanuit verschillende invalshoeken en in samenwerking met uiteenlopende partners tegelijkertijd strafrechtelijke, bestuurlijke en civielrechtelijke interventies uit te voeren in combinatie met diverse zorg- en hulptrajecten.

Die integrale samenwerking maakt de groepsaanpak ambitieus. Het is niet vanzelfsprekend om gemeentelijke, justitiële en zorgpartners goed samen te laten werken onder regie van de gemeente. Ook is het niet eenvoudig om afdelingen binnen een grote organisatie goed te laten samenwerken, bijvoorbeeld de afdelingen jeugd, sociaal domein, openbare orde en veiligheid binnen de gemeente zelf. Naast een goede samenwerking is het verkrijgen en kunnen delen van de juiste informatie een belangrijke aanvullende uitdaging.

Vanwege deze ambitieuze onderneming biedt het ministerie ondersteuning aan gemeenten en professionals bij de lokale aanpak van jeugdgroepen. Dat gebeurt onder meer via het Actie Leerprogramma (ALP) en het Praktijk Advies Team ('De Denktank').

9 Zie ook de website van het Ministerie van Veiligheid en Justitie, het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en het Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (www.wegwijzerjeugdenveiligheid.nl/onderwerpen/jeugdgroepen/) en van de gemeente Amsterdam (www.amsterdam.nl/wonen-leefomgeving/veiligheid/openbare-orde/aanpak-top600/).

Actie Leerprogramma

In 2014 is het Actieprogramma Risicojeugd en Jeugdgroepen gestart met het ontwikkelen van een zogeheten Actie Leerprogramma. Hierbij zijn wetenschappers, Hogeschool Leiden en deskundigen uit het werkveld betrokken. Met het leerprogramma wordt de aanpak van problematische jeugdgroepen in een bepaalde gemeente concreet en praktisch ondersteund. Het leerprogramma is bestemd voor de lokale ketenpartners, duurt maximaal een half jaar en moet leiden tot verbetering van de aanpak van een specifieke problematische jeugdgroep. Het definitieve programma wordt daarom altijd samen met de betreffende gemeente vastgesteld. De afgelopen twee jaar is in vier gemeenten geëxperimenteerd met het Actie Leerprogramma.

Zie:

De Denktank Risicojeugd en Jeugdgroepen

Ten aanzien van de aanpak van jeugdgroepen bestaat bij de uitvoeringspartners behoefte aan een team dat adviseert over de wijze waarop bijvoorbeeld onderwijs, ouderbetrokkenheid, tijdig signaleren en ingrijpen, sociale media en rolmodellen de aanpak van jeugdgroepen kunnen versterken. Dit team bestaat uit professionals uit het werkveld en wordt geleid door een criminoloog. Ook jongeren worden hierbij betrokken. De uitkomsten van sessies worden gedeeld met het werkveld en zijn te raadplegen via de website wegwijzerjeugdenveiligheid.nl.

Zie:

Inmiddels heeft het ministerie ook een Baseline gepubliceerd als praktische handleiding voor de integrale groepsaanpak¹⁰. Deze Baseline geeft professionals meer inzicht in risicojongeren en jeugdgroepen, en biedt een aantal handvatten voor de aanpak in de praktijk. Uit al deze inspanning zijn drie duidelijke sleutels voor een succesvolle aanpak naar voren gekomen: (1) lokaal leiderschap, (2) informatie en analyse, en (3) aanpakken en monitoren. Vooral die integrale organisatie onder regie van de gemeente (de eerste sleutel) blijkt van essentieel belang voor een goede aanpak van jeugdcriminaliteit.

Om de kans op een succesvolle aanpak verder te vergroten, worden binnen de groepsaanpak ook steeds twee interessante principes naar voren gebracht: 'perspectief bieden' en 'verbinding maken'. Deze twee principes zouden ten grondslag moeten liggen aan een efficiënte en duurzame groepsaanpak. Belangrijke aspecten van perspectief bieden aan risicojongeren (én professionals) en verbinding maken met de doelgroep, worden in de Baseline in grote lijnen verder uitgewerkt. Daarbij moet men denken aan 'het opbouwen van positieve sociale relaties met herkenbare rolmodellen' en 'het onderbrengen van het persoonlijk vakmanschap van gepassioneerde professionals binnen een methodische integrale aanpak'. Deze beleidsmatige uitgangspunten plaatsen de hedendaagse repressieve interpretatie van 'grenzen stellen en richting geven' meer in een preventief daglicht van oprechte betrokkenheid en medeleven. Zonder nadere uitwerking van deze principes en hoe ze moeten worden toegepast in de dagelijkse praktijk, roepen deze ambitieuze uitgangspunten wellicht vooral vragen op bij professionals en beleidsmakers.

10 De Baseline is beschikbaar op www.wegwijzerjeugdenveiligheid.nl/onderwerpen/jeugdgroepen/baseline-de-aanpak-van-problematische-jeugdgroepen/.

1.2 Alsnog een ontbrekende schakel in de keten?

In de eerste plaats roepen deze principes de retorische vraag op of we op een aantal 'hotspots' in Nederland meer kunnen bereiken dan nu het geval is met de huidige groepsaanpak conform alle prestatieafspraken en beleidsmatige richtlijnen. Een vervolgvraag die bij sommige professionals leeft, is of we in die buurten dan nu eindelijk wel de goede dingen doen, namelijk de dingen die uit wetenschappelijk onderzoek naar voren zijn gekomen als bewezen effectief (evidence based)¹¹. Daarbij is het ook de vraag of we die goede dingen echt op de juiste manier uitvoeren. De meest spannende vraag die deze principes oproepen, is hoe we de alledaagse beleving van risicojongeren én professionals, nauwer kunnen laten aansluiten bij de ambitieuze uitgangspunten van de groepsaanpak. Het doel is immers ook daadwerkelijk meer perspectief te bieden en een betere verbinding tot stand te brengen op een manier die echt zo wordt ervaren in de praktijk en niet slechts indruk maakt op papier.

Om te bepalen in hoeverre dat doel nu kan worden bereikt, is het van belang nog wat dieper in te gaan op de huidige aanpak wat betreft perspectief bieden en verbinding maken. Als we kijken naar de manier waarop wij nu perspectief bieden binnen de aanpak van risicojongeren en problematische jeugdgroepen, zien we in de eerste plaats een grote diversiteit aan organisaties met een professioneel zorg- of hulpaanbod. In theorie staan deze partijen samen garant voor ondersteuning op alle mogelijke gebieden waar iemand problemen zou kunnen ervaren, zoals met huisvesting, financieel beheer (schulden), opleiding en werk, dagbesteding, verslaving, psychische problemen of beperkingen.

.....

11 Burik, A.E. van, Hoogeveen, C., Jong, B.J. de, Vogelvang, B., Addink, A. & M. van der Steege (2013) *Evaluatie aanpak criminele jeugdgroepen*. Woerden/Den Haag: Van Montfoort/Bureau Alpha/Nederlands Jeugdinstituut (NJI)/Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum (WODC); Groot, I. de, Steketee, M., Boutellier, H., Braam, H. & Tierolf, B. (2007). *Greep op jeugdcriminaliteit. 'Evidence based' methodiek voor aanpak en preventie*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut; Wartna, B.J.S., Alberda, D.L. & Verweij, S. (2013). *Wat werkt in Nederland en wat niet? Een meta-analyse van Nederlands recidiveonderzoek naar de effecten van strafrechtelijke interventies*. Den Haag: Boom Lemma; Put, C. van der, Assink, M., Bindels, A., Stams, G.J. & Vries, S. de (2013). *Effectief vroegtijdig ingrijpen. Een verkennend onderzoek naar effectief vroegtijdig ingrijpen ter voorkoming van ernstig delinquent gedrag*. Amsterdam/Den Haag: Universiteit van Amsterdam, Faculteit Pedagogische Wetenschappen/WODC. Zie ook de landelijke database van de groepsaanpak: <http://www.wegwijzerjeugdenveiligheid.nl/instrumenten/database-aanpakken-jeugdgroepen/>.

Professionals doen hun best om risicjongeren daarbij niet meer te benaderen als een verzameling van deelproblemen. Ook probeert men de gezinnen niet langer te belasten met veel verschillende organisaties, plannen en gezichten. In plaats daarvan wordt idealiter gewerkt met één professional als zaak-waarnemer. Die professional vormt het centrale aanspreekpunt omtrent de aanpak van een cliënt en diens gezin. Deze vakman of -vrouw heeft de noodzakelijke specialisten voor deelproblemen achter zich staan zoals schuldhelpverleners, verslavingsdeskundigen of gedragspsychologen.

Ondanks deze aanzienlijke verbetering in onze aanpak op papier biedt deze situatie nog niet altijd de garantie dat een jongere ook daadwerkelijk beleeft dat hem een aantrekkelijk perspectief wordt geboden in de praktijk. Wanneer dat niet of onvoldoende het geval is, ontbreekt blijkbaar nog iets essentieels in de ogen van zo'n jongere (en waarschijnlijk ook in de ogen van de betrokken professionals). Om te kunnen achterhalen wat die ontbrekende schakel zou kunnen zijn, schiet onze huidige kennis en ervaring van de beleving van jongeren (en professionals) tekort. We hebben weliswaar een grote hoeveelheid aan 'evidence based knowledge' over bewezen effectieve methodieken en interventies om allerlei problemen mee aan te pakken. Maar waarom een gedegen aanpak toch niet altijd goed uitpakt, is voor velen in het werkveld vaak nog een mysterie. Wat dan rest als verklaring voor het falen van een methodiek of interventie is gebrek aan motivatie bij de jongere om geholpen te willen worden (en soms ook bij diens gezin). Zo'n casus wordt dan aangeduid als 'kansloos'. De cliënt is dan 'op rood gezet' en wordt hoofdzakelijk nog repressief aangepakt.

In onze achterstandswijken woont zonder enige twijfel een aantal jongeren die het predicaat 'code rood' verdienen. Zolang zij een lonend en betekenisvol leven kunnen blijven leiden in de criminaliteit, niet zelden als onderdeel van een bekende criminele familie, is investeren in zorg en hulp water naar de zee dragen. Maar de professionals die echt achter de voordeur komen bij probleemgezinnen en ook de jeugd op straat goed kennen, geven in mijn onderzoeken steeds duidelijk aan dat over de 'black box' van ongemotiveerde risicjongeren en hun gezinnen nog niet alles is gezegd. Deze wijken kennen volgens hen genoeg jongeren die niet tot de categorie 'kansloos' behoren, wél degelijk gemotiveerd zouden kunnen raken en toch geen perspectief zien ondanks ons professionele en integrale zorg- en hulpaanbod.

Het is met name deze doelgroep die vraagt om een uitbreiding en verdieping van onze belevingskennis op het vlak van perspectief bieden en verbinden.

Perspectief bieden

Wat zou de ontbrekende schakel in onze groepsaanpak kunnen zijn die maakt dat jongeren nog onvoldoende een aansprekend perspectief herkennen wanneer hen zorg en hulp wordt aangeboden (en wellicht ook hun ouders)? En wat zeggen die betrokken professionals daarover? Om de antwoorden die jongeren en professionals geven op deze vragen inlevend te begrijpen, is het nodig om eerst vast te stellen wat we eigenlijk bedoelen met iemand perspectief bieden. Dat is namelijk meer dan slechts concrete oplossingen bieden voor een of meer deelproblemen en voor iemand een opleiding, baan of woning regelen. Perspectief bieden is ook meer dan het aanpakken van complexe, dieperliggende problematiek binnen een probleemgezin of in de psyche van de jongere zelf.

Perspectief bieden omvat weliswaar meer dan al die belangrijke zaken, maar de betekenis kan vrij eenvoudig en eenduidig zijn. Met perspectief bieden wordt hier bedoeld dat je ertoe bijdraagt dat iemand een aantrekkelijk vooruitzicht ziet in het leven, zelf oprecht zin krijgt om andere keuzes te maken dan voorheen en daarbij ook een andere richting in te slaan (deels op onbekend terrein). Tevens is het van belang dat hij op die nieuwe weg steeds weer mogelijkheden leert zien om het nog onbekende pad – met vallen en opstaan – succesvol te blijven volgen (en zo geloof in zichzelf te ontwikkelen). Dit betekent ook dat iemand naar zijn zin kan blijven handelen en dat de nieuwe weg hem blijft aanspreken ondanks tegenslagen, teleurstellingen en bovenal sociale angsten.

Verbinding maken

Zo'n uitvoerige beschrijving lijkt misschien toch nog ingewikkeld. Maar wat deze betekenis van perspectief bieden zo eenvoudig en eenduidig maakt, is dat we kunnen bepalen wat ieder mens aantrekkelijk vindt en waar iedereen zin in heeft. Daarmee is ook duidelijk te maken wat de essentie zou moeten zijn van een algemeen aansprekend perspectief. Want wat wil nou ieder mens? Alle mensen willen op een of andere manier belangrijk zijn en een betekenisvol leven leiden. Mensen willen daarbij vooral van betekenis zijn voor een ander en ervaren dat die ander betrokken is op hen. Sociaal wetenschappers moeten dit universele mechanisme niet tekort doen door slechts te denken in termen van handige contacten of verbindingen op basis van wederzijdse afhankelijkheid.

Dat de mens de betrokkenheid van anderen wil beleven en nastreeft, ligt diep verankerd in ons sociale DNA.

Door en door sociaal zijn

In de sociale wetenschap benadrukken sociologen dat de mens door en door sociaal is. Dit komt volgens hen onder meer doordat mensen voor diverse vormen van hun behoeftebevrediging fundamenteel van elkaar afhankelijk zijn (interdependentie). Daarom oriënteren mensen zich voortdurend op elkaar om hun positie te bepalen ten opzichte van anderen en hun handelingen daarop af te stemmen. In de sociale psychologie is deze aanname meer gedetailleerd uitgewerkt door groepsdynamische processen in kaart te brengen waarin die wederzijdse afhankelijkheid en constante oriëntatie leidt tot de structurele en culturele kenmerken van groepen mensen. Maar in dit verhaal wordt slechts een gedeelte van al deze theorievorming centraal gesteld en in mijn ogen het meest wezenlijke: de behoefte van mensen om zich verbonden te voelen met andere mensen. Sociologen spreken in dit verband wel over een sociale behoefte aan affectie en psychologen over een behoefte aan de 'sense of belonging'. Zelfs criminologen hebben geprobeerd die verbondenheid te vangen in begrippen, zoals in de bekende bindingentheorie.

Maar wat hier wordt bedoeld met verbondenheid is wat simpeler, vanzelfsprekender en persoonlijker. Het gaat feitelijk over menselijke liefde. Liefde voor jezelf en liefde voor een ander. En liefde voor jezelf door de liefde die je voelt voor een ander en die ander voor jou. Liefde voor je medemens. Maar het begrip liefde is erg beladen. Als je dat gebruikt, lijkt het al snel dat je een of andere softie bent en graag terug wil naar de tijd van de hippies waarin je verplicht van iedereen moest houden: make love not war. Het soort opgelegde liefde uit die tijd was natuurlijk helemaal geen echte liefde. Want misschien hou ik niet van dezelfde dingen of dezelfde mensen als een ander. Maar vanwege het feit dat ik wel van bepaalde dingen en mensen hou, kan ik me wel verbonden voelen met iemand anders omdat het principe van houden van hetzelfde is. Vanwege die besmetting van het begrip liefde zal ik het verder niet meer gebruiken, maar praten over een gevoel van medeleven. Maar stiekem bedoel ik het wel.

Mensen willen zich van nature verbonden voelen met andere mensen. Dat hoeven er misschien niet heel veel te zijn, maar helemaal op jezelf te zijn teruggeworpen voelt echt verdomd alleen (net als voor de Ciske de Ratjes uit de vorige eeuw). Om jezelf verbonden te kunnen voelen met een ander, moet diegene jou in de eerste plaats echter wel zien staan. Daarnaast is het van belang dat die persoon jou de indruk geeft dat je erbij hoort en misschien zelfs een bijzondere rol van betekenis vervult in het gezelschap. Ten slotte is het de vraag of de ander jou het gevoel geeft dat je ertoe doet, waarbij het toekennen van enig aanzien of een zekere status dat gevoel verder kan versterken.

Het belang van verbondenheid

Als gezien worden, erbij horen en ertoe doen belangrijke elementen zijn die een aantrekkelijk gevoel van verbondenheid tot stand brengen, dan zou men een voorzichtige hypothese kunnen formuleren. De mate waarin iemand in een bepaalde groep of gemeenschap het gevoel heeft dat hij wordt gezien, erbij hoort en ertoe doet, bepaalt de mate waarin hij daarin verbondenheid beleeft (of het uitzicht ervaart op meer toekomstige verbondenheid). Als bepaalde persoonlijke kenmerken van iemand (zoals leeftijd, geslacht, etniciteit, religie en sociale klasse) al overeenkomen met algemene groepskenmerken, zal dat iemand zeker helpen om zich tot een groep te gaan rekenen en zijn handelen te laten beïnvloeden door de andere groepsleden. Maar dat dieperliggende gevoel van verbondenheid dat het gevolg is van het onderlinge contact tussen mensen zou wel eens een opmerkelijke sleutelfunctie kunnen spelen. Die sleutelfunctie van verbondenheid zou vervolgens als ontbrekende schakel zijn te benutten in onze aanpak van jeugdcriminaliteit.

Wanneer we begrijpen hoe belangrijk de beleving van verbondenheid is voor een aantrekkelijk perspectief (door gezien te worden, erbij te horen en ertoe te doen), is te verklaren wat nu soms nog ontbreekt in de huidige integrale groepsaanpak. Want hoe kan het dat sommige risicojongeren die eigenlijk best anders willen en ook kansen krijgen aangeboden, toch grote moeite hebben om het straatleven de rug toe te keren en telkens weer recidiveren. Vanuit de noodzakelijke voorwaarden voor verbondenheid kan men zich voorstellen dat veel van deze straatjongens – in het bijzonder onze ‘nieuwe’ veelplegers – misschien weinig tot geen verbondenheid ervaren met veel mensen die zij bestempelen als vertegenwoordigers van de Nederlandse samenleving of het systeem dat hen moet corrigeren en helpen.

Zij hebben het gevoel dat ze niks voor hen betekenen (hooguit als een nummertje om geld aan te verdienen). Omgekeerd beweren zij ook dat ze totale schijt hebben aan die 'kaaskoppen' en de overheid. Als je wat verder kijkt blijken deze jongeren vaak ook weinig verbondenheid te ervaren op andere plekken in hun omgeving waar nog sprake zou kunnen zijn van een gemeenschapsgevoel (zoals thuis, in de moskee of bij een sportclub). Het beetje verbondenheid dat zij in hun leven wel kennen, is voor hen vooral te vinden tussen hun lotgenoten op straat.

1.3 Verkeerde verbondenheid

De noodzakelijke verbondenheid die wij als mensen nastreven vinden veel van deze jongens slechts onder elkaar in de buurt, op school, in het uitgaansleven en op social media. Op straat in de meer kwetsbare wijken van onze samenleving raken de risicjongeren daarbij al snel verkeerd verbonden. Ze krijgen en ze worden 'foute vriendjes'. Ze kopiëren delinquent gedrag en dragen ongewenste gedragsverwachtingen ook weer over op anderen. Onderling juttten ze elkaar op om een soort geuzenidentiteit als 'kapot moeilijke' gangster na te streven. Ze menen op de straat van meer betekenis te kunnen zijn dan in een 'witte' samenleving als een mislukte leerling, ongewenste migrantenzoon en minderwaardig mens. In die burgersamenleving ben je arm, achtergesteld, allochtoon en 'anders' (zeker als je ook nog verstandelijke beperkingen hebt). Maar de straat is de sociale omgeving waarin zij iets kunnen voorstellen en waar zij iemand kunnen worden.

Hoe vreemd het ook mag overkomen op buitenstaanders, is het zaak om te begrijpen dat deze jongeren het gevoel hebben dat ze dáár op die 'foute straten' belangrijk zijn of dat nog zouden kunnen worden. Op straat zien ze mogelijk-heden om in hun behoefte te voorzien iets tot stand te brengen dat van waarde is in de ogen van mensen met wie zij zich identificeren en met wie zij zich verbonden willen voelen. Hoe gek het ook mag klinken, het is nodig om te begrijpen dat zij op straat de kans zien om belangrijk te zijn voor een ander zoals brave burgers die in de 'gewone' maatschappij ervaren. Deze jongens zien in deze niche de mogelijkheden om iets te bewerkstelligen waar anderen van onder de indruk zullen raken. Reacties van bewondering of waardering zouden dan iets kunnen zeggen over henzelf als waardevol persoon, bekrachtigen dat anderen op hen betrokken zijn en zich ook met hen verbonden willen voelen.

Maar een goede verbinding in een fout milieu, noemen we wel ‘verkeerd verbonden’. De ontbrekende schakel in de aanpak van jeugdcriminaliteit is ons gebrekkige vermogen om een sterker gevoel van verbondenheid tot stand te kunnen brengen in een gewenst milieu ten opzichte van dat straatleven waarin een jongere tenminste iemand voorstelt (hoe marginaal ook).

Zolang we nog niet in staat zijn bij kansrijke risicojongeren de beleving op te wekken van een (uitzicht op) verbondenheid, bieden we onvoldoende perspectief als tegenhanger voor de aantrekkingskracht van die foute straten. We blijven dan teveel steken in een integrale verzameling van deeloplossingen die zij ervaren als onpersoonlijke en dus foute systemen. Als we beter worden in verbondenheid tot stand brengen, kunnen we winst boeken in de groeps-aanpak en meer blijvend resultaat behalen in het terugdringen van overlast en jeugdcriminaliteit. Maar dat is allerm minst een pleidooi voor een softe aanpak van ‘had ik maar iemand om van te houden’ en ‘twee zachte armen om je heen’. Deze jongeren lijken eerder behoefte te hebben aan een stevige hand op hun schouder en soms een hard duwtje in de rug. Met wie zij zich verbonden willen voelen, luistert wat nauwer dan zomaar iemand van goede wil. En van zachte armen blijkt niemand gecharmeerd te zijn op straat.

Op basis van de belevingskennis die jongeren en professionals met mij hebben gedeeld, kan ik stellen dat deze risicojongeren zich eerder verbinden aan iemand met passie én ballen (en dat kan ook best een vrouw zijn). In het volgende gedeelte zal worden uitgewerkt wat dat betekent en hoe deze elementen kunnen worden gebruikt om de huidige integrale aanpak te versterken. Daarna is het zaak om al deze ideeën verder uit te werken in onderzoeks- en onderwijsplannen die ertoe gaan bijdragen dat professionals in het werkveld beter in staat zullen zijn verbinding te maken en perspectief te bieden.

Beter verbonden door passie met ballen

2.1 Wie doen het al en wat doen ze dan?

• Ondanks dat we nog lijken te worstelen met perspectief bieden en verbinding maken in onze integrale aanpak, zijn toch altijd mensen te vinden die het lukt om zelfs de moeilijkste risicojongeren te bereiken en weer bij de les te krijgen. • Het is opvallend dat een aantal jongeren, ouders, bewoners en professionals in deze kwetsbare buurten elkaar doorgaans ook weten te vinden buiten onze professionele systemen om. • Los van protocollen, procedures en interventies organiseren zij kleinschalige, praktische oplossingen op basis van lokale kennis, langdurige relaties en onderling vertrouwen. • In het contact tussen die mensen en de jongeren is sprake van veel inlevend begrip, medeleven en een wederzijds respect op basis van een gezamenlijke geschiedenis. • Dat wil overigens allerm minst zeggen dat jongeren niet stevig op hun gedrag worden aangesproken.

Inlevend vermogen, een meelevende houding en een zorgvuldig opgebouwde relatie lijken allemaal van groot belang om moeilijke risicojongeren op de juiste wijze aan te spreken en te corrigeren. Dat geldt zeker in het soort situaties waarin zij zich normaal gesproken van niets of niemand wat zouden aantrekken, zoals in het bijzijn van hun leeftijdsgenoten op straat of in de klas.

In die contacten zijn ook duidelijk kenmerken aan te wijzen van de verbondenheid waar in het vorige hoofdstuk uitgebreid over is gesproken. Als je doorvraagt naar wat die mensen (professionals in de aanpak of niet-professionele betrokkenen, zoals buurtbewoners of lokale ondernemers) zo anders maakt en waarom ze wel naar hen luisteren, geven jongeren aan dat ze in de eerste plaats zich gezien en gehoord voelen. Ook worden ze door hen als ‘normaal’ mens of ‘met respect’ behandeld (en dat terwijl ze soms opmerkelijk stevig worden gecorrigeerd, zoals in het voorbeeld van Achmed en Regilio op pagina 28). En bovendien krijgen ze de indruk dat het deze mensen echt iets uitmaakt hoe de jongeren straks eindigen. Ze vinden de jongeren blijkbaar belangrijk genoeg om zich daadwerkelijk om hen te bekommeren.

Boosheid met liefde

“Ik breek alle botten in je lichaam, ik zweer het je!” Het is onwaarschijnlijk dat Achmed dat ook echt van plan is, maar hij maakt overduidelijk dat hij woedend is op Regilio. Het is Achmed namelijk ter ore gekomen dat hij weer contact heeft gehad met ‘Grote Akkie’ (Karim) en bijna een fout klusje had aangenomen. En dat terwijl Achmed zich nu al maanden de poten uit zijn lijf loopt om dagbesteding en een woning voor Regilio te regelen. Een van de voorwaarden was dat hij weg zou blijven van Karim. Het is dat Achmed zelf meer oren en ogen op straat heeft en zo op tijd Karim de pas kon afsnijden. Hij begrijpt Regilio ook wel, want een hoop zaken – in het bijzonder geld – laten soms lang op zich wachten. Achmed trekt Regilio bij zich en vraagt hem waarom hij denkt dat hij zo boos is. Het zou Achmed toch eigenlijk niet moeten uitmaken? Hij krijgt toch wel betaald. En het is niet zo dat hij te weinig te doen heeft. Regilio stamelt dat Achmed volgens hem wil dat hij de goede dingen doet. En dat Achmed daar veel tijd aan heeft besteed die anders voor niks was geweest. Nu ontspant Achmed’s houding een beetje. “Kom op, mattie. We maken er gewoon weer wat van. Eerst effe trainen en dan zien we verder.” Als ze terug zijn van de sportschool vraag ik Regilio waarom hij zich zo laat toespreken door Achmed. Als iemand anders zo tegen hem zou praten had hij wel wat anders gereageerd. “Achmed is wel boos, maar hij geeft me boosheid met liefde”, antwoordt Regilio. Als ik vraag wat hij daarmee bedoelt, legt Regilio uit dat het zo is als met een vader of een grote broer.

Niet zijn eigen vader overigens, want die kent hij bijna niet. En ook niet zijn eigen broer, want daarmee is het contact nog wat moeizaam nadat hij hem met een mes heeft gestoken tijdens een ruzie. Maar zoals het zou moeten zijn, volgens hem. Iemand die boos op je is om je slechte gedrag, niet omdat hij jou zelf slecht of minder vindt. Iemand die boos is omdat hij wil dat het goed komt met je en je leert de goede dingen te doen. Dan mag iemand soms best op je schelden. Graag zelfs.

In deze robuuste houding van professionals en andere betrokken volwassenen in hun omgeving ligt mogelijk een belangrijke sleutel die maakt dat jongeren zich wel openstellen voor een ander perspectief dan het straatleven (ook al stelt het alternatief in het begin nog niet veel meer voor dan een eenvoudige baantje en dak boven je hoofd, waar je bovendien zelf nog voor moet leren knokken).

Degenen die als succesvolle jonge criminelen ruimschoots in hun behoefte aan verbondenheid kunnen voorzien op straat en in de onderwereld, zullen waarschijnlijk niet snel zo'n ander pad uitproberen.

Maar risicojongeren die slechts een marginale positie op straat bekleden of om andere redenen het straatleven de rug zouden willen toekeren, kunnen met behulp van mensen met die juiste houding een aantrekkelijk perspectief gaan zien in een realistisch bestaan binnen de burgermaatschappij (binnen hun eigen mogelijkheden én beperkingen). Als dat leidt tot de beleving van meer verbondenheid dan deze jongeren op straat gewend zijn, dan kunnen zij gemakkelijker worden overgehaald die sprong te wagen (waaronder de jongeren die nu nog onterecht 'op rood' staan in onze aanpak). Daarbij is een goede relatie met gepassioneerde professionals en positieve rolmodellen onontbeerlijk, aangezien veel risicojongeren op grote achterstand staan als het gaat om je te kunnen redden in de 'gewone' wereld: vooral wat betreft sociale vaardigheden, economische zelfstandigheid en culturele bagage.

Meer kennis en informatie over die gewenste houding van professionals en andere betrokkenen, en hoe zij daarmee ook invloed uitoefenen op de groepsdynamiek in de werkelijkheid – zowel op straat als binnen professionele organisaties –, kan ons veel leren over hoe jongeren krachtiger zijn te motiveren om de aanzuigende werking van het straatleven te weerstaan. En misschien leren we daardoor ook meer over hoe professionals kunnen (blijven) handelen vanuit een oorspronkelijke passie voor het vakmanschap op basis van medemenselijkheid en nuchterheid.

Daarvoor zullen we in eerste instantie nader moeten onderzoeken wat maakt dat deze mensen iets bijzonders in huis hebben waarmee zij de beleving van verbondenheid tot stand weten te brengen. Ook moet daarbij worden gekeken naar de vraag of iemand dat kan aanleren op basis van theorie en praktijk. Wellicht gaat het om iets wat mensen alleen zelf kunnen ontwikkelen als persoonlijke 'belevingskennis' met de juiste aanleg en binnen geschikte sociale of werkomstandigheden? Een volgende vraag is hoe we daarmee kunnen gaan experimenteren (ook in vergelijking met experimenten in andere Europese landen waar men soortgelijke problemen kent met risicojongeren). Ten slotte is het een uitdaging om al die kennis en experimentele uitkomsten weer te gebruiken in het onderwijs en in te zetten in het werkveld.

De concrete plannen hiervoor worden straks uitgewerkt als het slotstuk van dit verhaal. Maar voordat we daar zijn wil ik nog wat dieper ingaan op het soort bijzondere verbindingen dat ik tot nu toe ben tegengekomen in de praktijk. Daarbij wil ik ook nog een belangrijk uitgangspunt benadrukken om te zorgen dat die plannen straks ook echt iets kunnen opleveren dat het werkveld en de onderwijsinstelling kan veranderen: samen optrekken met de professionele partners in de huidige integrale aanpak en hun medewerking vragen.

2.2 Gepassioneerde professionals en herkenbare rolmodellen

In mijn werk ben ik tot nu toe verschillende typen mensen tegengekomen die 'het' al gewoon doen en bijzondere verbindingen weten te leggen met risicojeugd. Sommige van hen zijn opmerkelijke vakmensen uit diverse professionele organisaties. Anderen zijn 'gewoon' bijzondere burgers of ondernemers uit een buurt. En weer anderen zitten daar ergens tussenin als opvallende semi-professionele krachten vaak werkzaam bij stichtingen of zelforganisaties. Men kan een lijst maken van kenmerken waarin al deze mensen ten opzichte van elkaar verschillen wat betreft hun functie binnen de organisatie van de integrale groepsaanpak, hun positie in de organisatorische hiërarchie, hun officiële taakomschrijving of zelf bedachte opdracht, hun formele of informele autoriteit op straat en allerlei uiteenlopende persoonskenmerken. Maar interessanter is om te kijken naar een aantal punten die deze mensen allemaal met elkaar gemeen lijken te hebben.

Om daarover iets te zeggen is het van belang eerst duidelijk het onderscheid te benadrukken tussen de gepassioneerde professionals (van wie persoonlijk vakmanschap idealiter een centrale plek zou moeten krijgen binnen onze integrale aanpak), en de herkenbare rolmodellen met 'straatkrediet' in kwetsbare wijken¹² die geen professionals zijn (in de zin dat zij geen officiële functie bekleden in de aanpak en daar ook niet voor worden gewaardeerd, bijvoorbeeld in de vorm van een salaris). Zowel de professionals als de niet-professionals doen 'gewoon' werk dat van bijzondere betekenis is voor de lokale aanpak van overlast en jeugdcriminaliteit.

12 Gemert, F.H.M. van (2015). *Straatkrediet. Biografie van Said Bensellam*. Meppel: Just Publishers

Het bieden van perspectief aan risicojongeren en verbinding met hen maken lijkt voor deze mensen daarbij overigens bijzonder gewoon te zijn. In die zin liggen ze geheel in elkaars verlengde. Maar de herkenbare rolmodellen hebben als niet-professionals geen officiële status in onze aanpak, geen legitieme of beschermde plek binnen de hiërarchie en kunnen ook geen aanspraak doen op middelen of andere vormen van ondersteuning. De wrijving die dit kan opleveren in onderlinge verhoudingen in een kwetsbare buurt – zeker als bepaalde officiële partijen minder resultaat behalen maar wel de nodige middelen en steun ontvangen – is iets om in het achterhoofd te houden.

In algemene zin kun je stellen dat het creëren van verbondenheid met jongeren uit de doelgroep voor zowel deze professionals als de rolmodellen de gewoonste zaak van de wereld lijkt te zijn. Ze schijnen de dagelijkse realiteit van het hedendaagse straatleven in een kwetsbare wijk goed te kennen en ze kunnen zich goed inleven in de thuissituatie van hun lokale risicojeugd. Daarnaast kunnen ze meeleven met de onzekerheid van deze jongeren over hun plek in de Nederlandse samenleving en in het bijzonder hun (status)angst om onzichtbaar door het leven te gaan en als iemand van geen betekenis te eindigen (of hooguit een ongewenst subject te zijn dat men het liefst helemaal ziet verdwijnen). Ze geven blijk van veel doorleefd inzicht in de achterstandspositie van waaruit deze jongeren zullen moeten leren knokken om er desondanks toch wat van te maken.

Wel chillen, niet blowen

Hans is in de jaren zeventig opgegroeid in een arbeiderswijk van de hoofdstad. Hans weet nog goed wat het was om jong te zijn en met een groep straat-schoffies de buurt onveilig te maken. Zijn groep was zelfs berucht tot ver buiten de stad. Een aantal is helaas bekend geworden als grote namen uit het criminele circuit en de meeste daarvan leven dan ook niet meer. Maar het grootste gedeelte van de groep is eenvoudige levens gaan leiden: huisje, boompje, beestje.

Hans zelf heeft altijd twee gouden handen gehad. Nu vindt hij het leuk om technieklessen te geven op een VMBO. Ook zet hij zich af en toe in voor het buurthuis en klust hij veel bij mensen thuis in zijn brede, sociale netwerk. Vanwege zijn werk op school en omdat hij graag een praatje maakt in de buurt, kent hij de meeste jongens van de buurt.

Tegenwoordig zijn dat jongens met allemaal een andere achtergrond dan hij. Maar los van alle roti, koeskoes en het gedoe met ramadan, ziet hij ook weer niet zoveel verschil. De jongens praten in ieder geval allemaal beter plat Amsterdams dan wat er nu aan autochtone jongeren rondloopt in het centrum van de stad.

Een van zijn oud-leerlingen, Junny, woont ook in de buurt van Hans bij zijn Antilliaanse tante. Junny heeft echter zijn opleiding nooit afgemaakt. Ondanks dat Junny een lastige knul kon zijn, had Hans niet veel moeite met hem. Maar in andere klassen maakte Junny het blijkbaar te bont. Hij is van school getrapt. Nadat het een tijdje niet de goede kant opging met Junny is hij door zijn oom Earl onder handen genomen, die Hans ook nog kent van het boksen vroeger. Inmiddels heeft Junny zelfs uitzicht op een baantje. Vanaf volgende week gaat hij beginnen, elke werkdag om half acht 's ochtends.

Hans heeft Junny gefeliciteerd met zijn baan maar vraagt hem daarna of hij nou ook gaat stoppen met blowen. Het lijkt hem namelijk al moeilijk genoeg om na zo'n tijd van lanterfanten elke dag op tijd je bed uit te komen, laat staan als je hoofd nog duf is van de avond daarvoor. Junny wil wel stoppen, maar wat hij niet wil is 's avonds voor hij naar bed gaat de gezelligheid missen op het pleintje. Daar chillt hij altijd nog even met zijn vrienden en die blowen nu eenmaal stevig. Hij is bang dat ze hem gaan uitdagen als hij opeens niet meer meedoet. Hans begrijpt dat wel, maar volgens hem is de oplossing niet zo moeilijk: "Gewoon chillen en als iemand je een joint aanbiedt zeg je duidelijk 'nee'. En als iemand je dan een mietje noemt, gelijk de kop indrukken en pal voor diegene gaan staan. Diegene die je een mietje noemt, wil alleen indruk maken op de rest dus die moet je gelijk op zijn plek zetten. Als je dat lukt, is de race gelijk gelopen. Sterker nog, misschien gaan dan wat meer jongens eens nee zeggen, die er eigenlijk ook wel klaar mee zijn."

De gepassioneerde professionals en rolmodellen vinden de jongeren allerm minst zielig. Ze stralen duidelijk een vertrouwen uit in de resterende mogelijkheden van de jongeren dat die zelf nog missen (vaak vanwege hun overduidelijke achterstand en beperkingen). Ze spreken de jongeren aan op dat vermogen iets van zichzelf te kunnen maken en nemen hen daarin bloedserieus (mede door hen juist duidelijk te wijzen op denkfouten en hard te confronteren met slachtoffergedrag). Boven alles keuren ze onwenselijk of slecht gedrag van een jongere af wanneer hij (opnieuw) een verkeerde keuze heeft gemaakt, maar nóóit de jongere zelf als persoon. En dan bieden ze telkens weer een kans met dezelfde strenge stok achter de deur: de stok van 'boosheid met liefde' vanuit een wederzijds gevoel van verbondenheid. Net zolang tot het doel is behaald van blijvende vooruitgang vaak gekoppeld aan een betere woonsituatie, werk en een sociaal netwerk met relaties waarin zij meer gezien worden, erbij horen en ertoe doen dan voorheen op straat. Het feit dat een aantal jongeren ondanks al deze inzet toch definitief zal afglijden naar de misdaad (en dat zijn er nog altijd een aantal), kunnen deze mensen niet van de wijs brengen om zich te blijven inzetten voor de rest en te geloven dat we meer jongeren kunnen helpen dan met ons huidige systeem van aanpak. Een zekere vasthoudendheid (of is het ook koppigheid) is hen dan ook niet te ontzeggen.

Een niet-professioneel rolmodel kan in die eigenzinnige, vanzelfsprekende en persoonlijke aanpak als mens soms een vrijere rol innemen, dan de professional die beperkter is in zijn of haar mogelijkheden voor het tot stand brengen van verbondenheid. De professional dient zich nu eenmaal te verhouden tot een hiërarchische organisatiestructuur, protocollen, methodieken en niet in de laatste plaats collega's die wellicht minder goed in staat zijn om verbinding te leggen (wat jaloezie en handelingsverlegenheid kan opwekken bij die collega's of wiens handelen het vertrouwen dat de gepassioneerde professional heeft opgebouwd bij de jongeren kan beschadigen). Waar de niet-professionele rolmodellen van buitenaf gemakkelijker kunnen aanschoppen tegen het systeem wanneer dat stagneert of barricades opwerpt (weliswaar vaak maar met weinig resultaat), moeten de gepassioneerde professionals binnen dat systeem zien te blijven bewegen om frustraties een plek te geven en met beperkingen om te gaan.

Best een rare mafkees?

Twee wijkagenten rijden 's nachts in een dienstauto op weg naar hun bureau. Onur is een doorgewinterde wijkagent die al jaren dezelfde functie bekleedt in deze omgeving. Hij woont zelfs in het gebied en weet de balans tussen privé en werk goed in de gaten te houden in zijn leven. De jongens van de buurt – ook het ergste tuig – kunnen goed met hem overweg. De andere wijkagent is nog niet zo vaak actief geweest in deze buurt. Wel heeft hij al veel verhalen gehoord van collega's over dit 'multiculturele afvoerputje van de samenleving' en alle rotjongens die hen daar het leven zuur maken.

Opeens komt uit het donker een brommer achter hen tevoorschijn. De jonge Marokkaans-uitziende bestuurder rijdt eigenlijk net iets te hard, anders zou hij de dienstwagen niet eens kunnen bijhouden. Maar uit het rijgedrag is het Onur duidelijk geworden dat de jongen hen juist zou kunnen willen spreken. Onur maakt zijn collega duidelijk dat hij graag eerst even het woord wil doen om te horen wat er precies aan de hand is. Hij heeft het gevoel dat zijn jongere collega misschien nog net een verkeerde toon zal aanslaan en in eerste instantie gelijk om identificatie zal vragen. Hij wil voorkomen dat hij zijn collega later moet corrigeren. Dat zou hij overigens nooit in het bijzijn van de jongere doen ook al zou het gedrag van zijn collega schadelijk kunnen zijn voor zijn eigen reputatie. Dat herstelt hij dan later wel, want je moet je collega's nooit publiekelijk afvallen. Dat doe je later tijdens een onderonsje.

De dienstwagen wordt aan de kant gezet en de wijkagenten stappen uit. Onur groet de jongen en vraagt hem wat er aan de hand is op een open, betrokken toon terwijl zijn houding onmiskenbaar het gezag van een politie-agent uitstraalt. De jongen is helemaal bezweet, praat snel en soms wat onsamenhangend. Het komt erop neer dat hij zojuist ernstig is bedreigd door een groep jongeren. Niet dat hij officieel aangifte wil doen! Maar hij had Onur in de auto herkend en wilde specifiek hem om hulp vragen bij het zoeken van een oplossing omdat hij weet om wat voor groep het gaat. Onur laat de jongen zijn verhaal doen en belooft hem op onderzoek uit te zullen gaan. Wanneer hij meer weet en heeft nagedacht over de beste oplossing, zal hij gelijk contact opnemen met de jongen.

Wanneer de jongen weer is weggereden en Onur wat aantekeningen heeft gemaakt in zijn boekje, merkt zijn jongere collega op: "Nou, dat was eigenlijk best een rare mafkees." Onur begrijpt heel goed wat zijn collega bedoelt en ook dat de situatie nog best vreemd is voor de nieuwkomer. Normaal gesproken zou iemand gewoon aangifte moeten doen. Hij zal zijn collega dan ook zeker niet belerend aanspreken op die opmerking, maar wel zijn persoonlijke werkinstelling even uitleggen: "Kijk, nu heeft deze jongen ons nodig en komt voor hulp. Als je dat goed aanpakt, is hij er ook voor ons op de dag dat we hem nodig hebben. Daar kun je hem dan persoonlijk op aanspreken, begrijp je? En daarom vind ik het zo belangrijk juist met deze kleine situaties zo zorgvuldig om te gaan."

Professionele passionado's en niet-professionele rolmodellen hebben belangrijke zaken gemeen in hoe ze overkomen op jongeren (duidelijk, echt en oprecht betrokken) en wat ze bij hen kunnen: de beleving van verbondenheid tot stand brengen vanuit een realistisch en aansprekend perspectief. Dat laatste verwijst naar concreet, vraaggericht maatwerk in termen van hulp bij allerlei andere problemen en het vinden van woning en werk (die wederhelft moeten ze zelf regelen). In het uitvoeren van deze flinke taak krijgen professionals en rolmodellen allemaal te maken met de dagelijkse realiteit van dezelfde twee werelden: de systeemwereld van onze integrale groepsaanpak en de leefwereld van de straat in kwetsbare wijken. Het werken in die twee werelden biedt weliswaar mooie ervaringen en uitdagingen, maar brengt ook vanzelfsprekend de nodige obstakels met zich mee. Praktische oplossingen voor die knelpunten kan men ook alleen met inlevend begrip proberen te vinden (net als het probleem van jeugdcriminaliteit zelf). Is dat wel voldoende aanwezig?

Mensen die afkomstig zijn uit deze verschillende werelden blijken echter nog niet altijd in staat zich voldoende in de andere partij in te leven. De mensen uit de systeemwereld vinden het soms lastig om te begrijpen hoe het informele circuit van de straat werkt en om buiten hun vaste kaders van bureaucratische afspraken en achterliggende organisatorische belangen te denken.

Omgekeerd is het voor mensen van de straat soms moeilijk om zich voor te stellen met welke regels, procedures en beperkingen iemand uit de systeemwereld rekening dient te houden om iets tot stand te brengen in de samenwerking met partners (die allemaal ook nog eens een eigen agenda hebben). De aanpak zou daarom gebaat kunnen zijn bij een aantal noodzakelijke sleutelfiguren die functioneren als verbindingsofficieren tussen de straat en het systeem. Dit brengt ons bij een belangrijk punt dat het Ministerie van Veiligheid en Justitie al duidelijk naar voren heeft gebracht: het belang van de gemeentelijke regie voor de aanpak van jeugdcriminaliteit.

Om straks al die bovenstaande aannames over bijzonder vakmanschap op straat en in het systeem te kunnen gaan onderzoeken, is het zaak dat de (samen) werkomgeving van professionele partners in de integrale aanpak de benodigde ondersteuning biedt en medewerking verleent. De nadruk op verbondenheid lijkt bijzonder gewoon te zijn voor gepassioneerde professionals en herkenbare rolmodellen in hun bijzondere werkzaamheden. Maar op veel plekken komt die verbondenheid nog niet vanzelfsprekend tot stand binnen de huidige samenwerking van formele en informele partijen in de integrale aanpak. Daar stuit men vooral op zaken als: bureaucratische beperkingen (vanuit verantwoordingsverplichtingen), verschotting (tussen organisaties of afdelingen binnen een organisatie), fragmentatie in de aanpak in de praktijk (ondanks de gemeenschappelijke focus en visie zoals vastgelegd op papier), achterliggende organisatiebelangen en onderlinge concurrentiestrijd (waardoor de schijn wordt gewekt dat de eigen bedrijfsvoering belangrijker is dan het gezamenlijk oplossen van het maatschappelijke probleem), en daarnaast heel veel miscommunicatie.

Vanwege al dit soort hobbels in de dagelijkse werkelijkheid van beleidsmakers en uitvoerders binnen de aanpak van jeugdcriminaliteit (inclusief de gepassioneerde professionals en herkenbare rolmodellen) lijkt een goede verbindingsofficier binnen de gemeentelijke regie onontbeerlijk. Onderdeel van die regiefunctie zou zijn ook bij alle professionele partijen en informele partners de beleving van verbondenheid te bewerkstelligen die nodig is om samen te werken aan een gemeenschappelijk doel. Want net zoals de jongeren op straat willen ook al deze volwassenen in hun formele of informele rol gezien worden, erbij horen en ertoe doen. Ook zij willen het gevoel hebben dat ze belangrijk zijn voor een ander en gewaardeerd worden voor hun inzet in de gezamenlijke aanpak.

2.3 Bijzonder vakmanschap en samenwerking niet vanzelfsprekend

Het voorbeeld van Ali en de vele andere Ali's die we allemaal leren kennen in ons werkveld, roept de hoofdvraag op wat we deze jongeren kunnen bieden als krachtig tegenwicht voor hun gevoel van verbondenheid op straat en de verleidelijke 'vacatures' van roofdieren als Karim. Als we daar gezamenlijk een antwoord op weten te vinden, kunnen we echt meer resultaat behalen in het terugdringen van jeugdcriminaliteit in dat resterende deel van de samenleving waar we ons terecht extra grote zorgen om zouden moeten maken.

Natuurlijk is het zaak om iets concreets te kunnen aanbieden: de benodigde hulp – op basis van 'evidence based' methodieken en interventies – en een betrekking met maatschappelijke waardering (een inkomen en een dak boven je hoofd). Dat concrete aanbod dient aantrekkelijk, realistisch en haalbaar te zijn met voldoende ondersteuning die hard nodig is bij de 'struggle' om dat onzekere pad te gaan bewandelen. Naast wat het aanbod inhoudt is wie het aanbod overbrengt (en een actieve rol speelt in die hulp en ondersteuning), zonder enige twijfel van groot belang. Zijn of haar bijzondere rol en vakmanschap dient ook de noodzakelijke beleving van verbondenheid op te wekken. Ondanks dat dit deels nog onbekend terrein is, lijkt dat van onschatbare waarde. Niet alleen om de aantrekkelijkheid van een alternatief over te brengen op de jongere, maar ook om met inlevend begrip de onaantrekkelijkheid van het leven op straat te kunnen laten inzinken.

Wanneer zo'n risicojongere inziet dat hij verkeerd verbonden is op straat en gemotiveerd is om nieuwe mogelijkheden voor betere verbindingen te verkennen, is de volgende vraag hoe dan precies de juiste verbinding tot stand te brengen tussen de jongere en een alternatieve sociale omgeving. Daarbij willen we weten hoe hij veranderingen gaat beleven in zijn gevoel van verbondenheid thuis, in zijn buurt, in de klas, op zijn werkplek en ten aanzien van de rest van de Nederlandse samenleving. Meer nuchtere vakkennis over de ontwikkeling van die benodigde 'verbondenheid' is hard nodig en bij uitstek de ontbrekende schakel die onze aanpak van jeugdcriminaliteit kan versterken. Niet alleen omdat verbondenheid zo belangrijk is voor jongeren, maar ook voor de professionals zelf in hun bijzondere vakmanschap en in de samenwerking die we van hen vragen.

Maar zoals aangegeven is die samenwerking binnen de integrale aanpak van jeugdcriminaliteit helaas nog niet zo vanzelfsprekend als het universele feit dat mensen zich verbonden willen voelen met andere mensen. Als je gaat rondvragen waar dat aan ligt, stuit je al snel op al die zaken die op papier zijn afgesproken en in de praktijk nog niet zo lekker lopen.

De onderzoekers die zich daarop richten geven heldere analyses van wat we nog niet goed doen, waar we ons in hebben vergist en wat we hebben onderschat. Een menselijke reactie onder de partners is vervolgens om de nadruk te leggen op wat de ander verkeerd heeft gedaan. Kritiek uiten is gemakkelijk. En cynisme ligt al snel op de loer, zeker in die kwetsbare buurten waar we ondanks allerlei inzet en plannen maar geen vooruitgang lijken te boeken. Daar ontstaat mogelijk een negatieve denk-en-doe cultuur in de aanpak: allemaal al geprobeerd, heeft toch geen zin. Uitdagender is het om je desondanks toch de vraag te durven stellen maar wat dan wél? Zeker nu de mogelijkheid er is om de integrale keten verder te versterken met aandacht voor de ontbrekende schakel van verbondenheid.

Dat wil niet zeggen dat er geen partners, afdelingen of personen zijn die niet goed (meer) functioneren binnen de huidige aanpak. Er zijn ongetwijfeld partijen aan te wijzen die nu weinig opleveren in de aanpak en waar je beter geen energie (of subsidie) in kan steken. Maar mijn ervaring is dat de meeste organisaties en hun professionals wel degelijk graag meer resultaat willen en hun uiterste best doen. Een aantal van hen heeft alleen nog grote moeite met 'hoe dan' en 'wat wel' (niet in de laatste plaats omdat zij zelf bang zijn onvoldoende gezien te worden, erbij te horen of ertoe te doen). Het is de schone taak van de verbindingsofficier van de gemeente die zich verhoudt tot alle ketenpartners om die menselijke realiteit voor ogen te houden. Zijn of haar inlevende begrip voor die realiteit dient de verbindingsofficier duidelijk te verwerken in de wijze van bejegening, correctie en regievoering. Dat is geen bescheiden opdracht. Vanwege die belangrijke taak die wacht in het werkveld dienen we vanuit Hogeschool Leiden dan ook aan te sluiten met onze eigen opdracht van onderzoek doen, onderwijs geven en zorgen dat het werkveld en onze toekomstige professionals (studenten) daarmee verder worden geholpen. Aan die opdracht wordt nu vormgegeven in het slotstuk van dit verhaal.

Correct verbonden

3.1 Het lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit

In het voorgaande tekenen zich in grote lijnen drie onderzoeksthema's af binnen de aanpak van jeugdcriminaliteit die van belang zijn voor onze opdrachtgevers in de praktijk en onze onderwijsinstelling. Om de professionals en studenten van dienst te zijn zal binnen het lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit de focus komen te liggen op deze onderwerpen:

Ten eerste willen we weten hoe wie werkt (persoonlijk en bijzonder vakmanschap dat de beleving van verbondenheid tot stand brengt) maakt dat wat werkt (op basis van 'bewezen' methodieken en interventies) ook daadwerkelijk meer blijvende resultaten oplevert.

Ten tweede is gewezen op de behoefte aan kennis over het tot stand brengen van een betere beleving van verbondenheid bij risicojongeren waardoor zij het straatleven eerder achter zich laten, en vanuit een wenselijk perspectief realistische doelen nastreven in de 'gewone' burgersamenleving.

Ten slotte is het zaak om kritisch te kijken naar de beleving van verbondenheid van de professionals in hun onderlinge samenwerking met formele en informele partners binnen de integrale groepsaanpak. Hoe krijgen we deze betrokkenen – net zoals de risicojongeren – met frisse energie weer in de gewenste houding van 'wat wel' waarbij zij zich voldoende erkend en gewaardeerd voelen op het moment dat zij doen wat nodig is.

Deze drie thema's komen terug binnen de onderzoeksplannen die nu in ontwikkeling zijn binnen het lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit dat onderdeel is van het overkoepelende Expertisecentrum Jeugd van Hogeschool Leiden.

3.2 Alchemisten en goudzoekers

Het College van Bestuur is in het voorjaar van 2015 akkoord gegaan met de onderzoeksopzet voor het Alchemieproject binnen het Expertisecentrum Jeugd. In dit project werkt het lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit samen met drie andere lectoraten: Licht Verstandelijke Beperking en Jeugdcriminaliteit (Hendrien Kaal), Natuur en Ontwikkeling Kind (Dieuwke Hovinga) en Waarde(n) van het Vrijeschoolonderwijs (Aziza Mayo, projectleider). Vanaf 1 september 2015 zijn twee onderzoekers gestart met de uitvoering van het project (Annika Smits en Loes Houweling). Het doel van het Alchemieproject is praktische inzichten verkrijgen in 'gouden' professionaliteit en de ontwikkeling daarvan in diverse vakgebieden die te maken hebben met jeugd. Hiermee beoogt het onderzoek bij te dragen aan theorie(vorming), aan vormgeving van de opleidingen binnen Hogeschool Leiden en aan de ontwikkeling van diverse professionals in het jeugddomein.

Goud zoeken in diverse gemeenten

In het verlengde van dit overkoepelende project wordt binnen het lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit een aantal onderzoeken opgezet in gemeenten waar nu vorm wordt gegeven aan de integrale groepsaanpak, soms met ondersteuning van het Ministerie van Veiligheid en Justitie. Onze kennis van jeugdcriminaliteit en de aanpak daarvan in Nederland blijft voortdurend in ontwikkeling. De inzet van 'gouden' professionaliteit zal daar naar verwachting een steeds belangrijker onderdeel van gaan uitmaken. Vanuit het lectoraat dragen we bij aan die ontwikkeling met onderzoek en advies in die betrokken gemeenten.

In de eerste plaats zal daar de achtergrond van de overlast en jeugdcriminaliteit in kaart worden gebracht met bijzondere aandacht voor de lokale context, groepsdynamiek in diffuse en dynamische jeugdnetwerken en ontwikkelingen binnen de straatcultuur en op social media (met behulp van specialisten als Jeroen van den Broek en Marijke Drogé). Vervolgens wordt de analyse van het probleem afgestemd op de integrale groepsaanpak en de sociale werkelijkheid van de aanwezige 'gouden professionals' (en informele gezagsdragers en rol-modellen) zoals die zich heeft aangediend tijdens het veldwerk. Dit betekent dat gepassioneerde professionals worden geïdentificeerd, ondersteund en beter gepositioneerd (en eventueel nieuwe opgeleid).

Ook worden herkenbare rolmodellen opgespoord, ingezet en verbonden aan de aanpak onder regie van de verbindingsofficier van de gemeente. Op basis van de onderzoeksresultaten dragen we vanuit het lectoraat bij aan het formeren en monitoren van een werkende aanpak op basis van wat wél. Een belangrijke sleutel voor succes zal komen te liggen bij het in stelling brengen van de daadkrachtige verbindingsofficieren die met regievoering het theoretische succes van de integrale groepsaanpak naar de praktijk weten te vertalen. Deze sleutelfiguren moeten op basis van de onderzoeksresultaten handvatten krijgen aangereikt om verbondenheid te creëren in de beleefde werkelijkheid tussen de ketenpartners (formele én informele partijen). Op die manier kan perspectief geboden worden aan jongeren én professionals (en waar nodig ook richting bepaalde keten-partners worden opgetreden met een beetje ‘boosheid met liefde’).

In al deze onderzoekprojecten wordt nauw samengewerkt met de gemeente, de politie, het Openbaar Ministerie en alle andere ketenpartners die van belang zijn. Ook zullen de projecten zich verhouden tot een overkoepelende samenwerking met het Ministerie van Veiligheid en Justitie (portefeuille Integrale aanpak Kindermishandeling en Jeugdgroepen). Door voor het ministerie ook de komende jaren weer de Denktank te blijven uitvoeren, zijn we vanuit het lectoraat in de gelegenheid om urgente vragen en antwoorden van professionals én jongeren steeds weer direct mee te nemen als recente praktijkinzichten en ‘belevingskennis’ uit een werkveld dat voortdurend in beweging zal blijven.

Academische Werkplaats Risicojeugd

Verder worden verschillende onderzoekprojecten gestart die zich specifiek richten op onderwerpen als (1) signalering van risicojeugd, (2) bejegening en (3) monitoring. Zo zal onderzocht worden op basis van welke professionele signalen wij nu jongeren ‘op rood’ zetten in onze integrale groepsaanpak en welke rol van betekenis onze ‘gouden professionals’ daarin spelen. Ook zal gekeken worden naar de signalen waarmee wij problematische jeugdgroepen of –netwerken in kaart brengen, in het bijzonder ook via social media. Wat bejegening betreft bestaat een bijzondere behoefte aan meer kennis en ervaring bij handhaving en politie wanneer het gaat om bepaalde moeilijke doelgroepen. Kennis op het gebied van migrantenjeugd blijft daarbij een belangrijk onderwerp.

In al deze projecten sluit het lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit aan bij de Academische Werkplaats Risicojeugd: een samenwerkingsverband tussen Intermetzo (Onderzoek en Ontwikkeling), Forensisch Centrum Teylingereind, VU Medisch Centrum (Kinder- en Jeugdpsychiatrie), Leids Universitair Medisch Centrum (Curium Kinder- en Jeugdpsychiatrie), Hogeschool Windesheim Flevoland (Cluster Welzijn en Gezondheid) en Hogeschool Leiden (Cluster Social Work en Toegepaste Psychologie). Deze bovenregionale werkplaats richt zich hoofdzakelijk op die thema's van signalering, bejegening en monitoring omdat deze onderwerpen momenteel uitermate relevant blijken te zijn voor gemeenten.

Universitaire en internationale samenwerking

In alle onderzoeksprojecten vanuit het lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit wordt waar nodig en nuttig aansluiting gezocht bij andere hogescholen en universiteiten. De goede contacten met criminologen op de Erasmus Universiteit Rotterdam en de Vrije Universiteit Amsterdam staan in het bijzonder garant voor een vruchtbare kruisbestuiving met deze academische kringen. Ook de verbintenis met de Nederlandse Vereniging voor Criminologie zal garanderen dat de opbrengsten van de onderzoeksprojecten niet alleen in de praktijk landen, maar ook bijdragen aan voortschrijdend inzicht in onze wetenschappelijke kennis van de aanpak van jeugdcriminaliteit. Om die opbrengsten ook internationaal uit te zetten en vergelijkingen te kunnen maken met huidige ontwikkelingen in landen met soortgelijke problematiek, is het lectoraat aangehaakt bij Eurogang: een inter-nationaal netwerk van onderzoekers voor vergelijkend onderzoek naar risicojeugd en problematische jeugdgroepen (in het bijzonder ook jeugdbendes). Sinds 2015 ben ik als lector toegetreten tot het bestuurscomité van dit gezelschap.

Experimenten in de praktijk

Naast al deze onderzoeksprojecten is het plan om binnen het lectoraat een aantal eenvoudige experimenten in de praktijk te gaan uitvoeren om inhoudelijk meer te leren over de aard en de werking van 'verbondenheid' in de aanpak van jeugdcriminaliteit. Het doel van deze onderzoeksplannen is om uiteindelijk tot nieuwe theorievorming te komen. Op basis van die theorie kunnen dan hopelijk nieuwe voorspellingen worden gedaan over wat beter zal werken in de praktijk om de beoogde resultaten te behalen. Om zo'n theorie te kunnen opzetten en verifieerbaar te maken, is het zaak voortdurend kleine testjes te doen in de vorm van simpele experimenten.

Nu is een idee in ontwikkeling om de componenten die zijn aangewezen als voorwaarden van de beleving van verbondenheid (gezien worden, erbij horen, ertoe doen) te kunnen gaan meten bij een jongere die net van de straat komt. Bij wijze van experiment laten we hem vervolgens deelnemen aan een project waarin specifiek op die componenten wordt ingezet door gepassioneerde professionals en herkenbare rolmodellen (met straatkrediet). Momenteel loopt al een tijdje een experiment met rolmodellen in Haarlem (Schalkwijk) en naar alle waarschijnlijkheid zal het eerstvolgende experiment plaatsvinden in een Amsterdamse sportschool (Kolenkitbuurt). Hoogstwaarschijnlijk kunnen we niet lang daarna een soortgelijk experiment laten lopen in een sportschool in Denemarken en Schotland. Dat zou mogelijkheden bieden voor de internationale vergelijking van resultaten. Het idee is om aan het begin van het experiment vast te stellen hoe hoog of laag jongeren scoren qua gezien worden, erbij horen en ertoe doen op straat (maar wel altijd hoger dan de mate waarin zij zich erkend en gewaardeerd voelen in de samenleving). Vervolgens wordt gedurende het project en na afloop gemeten of de deelnemende jongeren hoger gaan scoren op die onderdelen en in die zin meer verbondenheid beleven in een positievere sociale omgeving dan hen wordt geboden op straat. De vraag is of zij daardoor ook gemakkelijker het straatleven blijvend de rug zullen toekeren.

Voor het kunnen opzetten en uitvoeren van dergelijke experimenten (en ook het analyseren van de data), is wel nog aanvullende hulp en expertise nodig. De kennis en ervaring binnen het lectoraat liggen nu vooral op het vlak van kwalitatief onderzoek en diepgravend veldwerk. De uitdaging is om inzichten in de beleving van risicojongeren en professionals nu te gaan vertalen naar manieren om ook meer kwantitatieve metingen te verrichten. Die manier van meten is nodig om de 'soft skills' die professionals en rolmodellen gebruiken om verbondenheid tot stand te brengen bij jongeren, ook 'hard' te kunnen maken (op een of andere wijze in eenheden en hoeveelheden uit te drukken). Maar met de hulp van mijn deskundige collega's in binnen- en buitenland die reeds hun enthousiasme hebben getoond, heb ik alle vertrouwen dat dit goed zal komen.

Meer verbondenheid binnen de integrale aanpak

De onderzoeksprojecten en experimenten zullen over een tijd ook aansluiting vinden bij het Arcadië-project dat nu in ontwikkeling is binnen Hogeschool Leiden. In dit project gaat men onderzoeken hoe professionals zichzelf kunnen organiseren om een goede ‘alchemist’ te zijn of ‘gouden professional’ te worden, en in de praktijk zoveel mogelijk ‘momenten van gouden professionaliteit’ te creëren in gezamenlijke werkzaamheden. Als er geen vooropgezette vorm voor is binnen of tussen organisaties, zoals de bestaande mal van de integrale groepsaanpak in het geval van jeugdcriminaliteit, hoe zou men dan puur vraaggericht de aanpak van een maatschappelijk probleem organiseren vanuit die gedachte?

In de aansluiting bij het Arcadië-project zou kunnen blijken dat het tot stand brengen van verbondenheid in de gezamenlijke aanpak van jeugdcriminaliteit, meer voorrang verdient op de andere sleutels van succes die maken dat een bepaalde werkwijze of bepaald systeem gezien wordt als dé oplossing. Een belangrijk uitgangspunt in dat leerproces is om ons niet op te stellen tegenover professionals van de gemeente, de politie, het OM, organisaties en andere instellingen die de houvast nodig hebben van een systeem in een vooropgezette vorm. Het is simpelweg onze taak om op basis van belevingskennis, -kunde en wat nuchter boerenverstand te laten zien dat op sommige essentiële plekken nog sprake is van een ‘mismatch’ in vraag en aanbod (soms ook wat betreft ‘wie werkt’). Met inlevend begrip, de juiste bejegening en voldoende regie zijn verbeteringen mogelijk en is de hoop gevestigd op meer ‘outcome’ in de praktijk dan de huidige hoeveelheid ‘output’ op papier.

3.3 Belevingskennis opdoen in onderwijs

De studenten van Hogeschool Leiden zijn in mijn ogen uiteraard de toekomstige ‘alchemisten’ en ‘gouden professionals’ die straks in hun werk veel momenten van ‘gouden professionaliteit’ weten te creëren. Daarmee vraag ik wat van deze studenten, maar ook het nodige van het onderwijsprogramma. Het lectoraat zal er dan ook voor moeten zorgen dat de verkregen kennis uit de onderzoeksprojecten wordt verwerkt in het onderwijs, in het bijzonder de Minor Werken in het Veiligheidsdomein (onder leiding van Rogier de Groot en José Marijt).

Daarbij wil ik zorgen dat studenten al tijdens hun opleiding in de klas en daarbuiten kunnen gaan sleutelen aan hun eigen 'belevingskennis'. Dit betekent de praktijk voor de klas brengen en de klas les gaan geven in de praktijk. Het afgelopen jaar is daarmee geëxperimenteerd in nauwe samenwerking met Futuro. Maar ook met veel boeiende gastcolleges van bijzondere professionals, rolmodellen én jongeren. Met de rauwe werkelijkheid achter theorie en praktijk wisten zij de studenten af en toe aardig van hun stuk te brengen. Maar de reactie van de studenten bleek precies te zijn wat we hoopten.

Naast theorie en praktijk vinden de studenten vooral die werkelijkheid erg interessant. Droogzwemmen in de klas is leuk, maar veldwerk op straat (soms met zwemandjes) spreekt veel van hen ook aan. En een aantal studenten heeft daarbij al aangegeven graag zelf in het diepe te worden gegooid, waarbij ik het vertrouwen heb dat zij zich daar ook prima zullen redden. Om te zorgen dat ze goed beslagen ten ijs komen, ga ik zelf de komende tijd verder met de ontwikkeling van aansprekende colleges en werkgroepen ten aanzien van de achtergronden, de analyse en de aanpak van jeugdcriminaliteit (mijn drie A's). Ik hoop daar ook werkcolleges aan toe te voegen die zich gaan toespitsen op een belang-rijke vierde A: attitude. Houding en bejegening zijn zo verschrikkelijk belangrijk in dit werk. Gezien het bijzondere vakmanschap dat we van onze Leidse studenten verwachten, kunnen we niet vroeg genoeg gaan werken aan de benodigde hoeveelheid 'belevingskennis' op dit vlak.

Daarvoor is het ook van belang dat de studenten zoveel mogelijk de kans krijgen om buiten te spelen. Ons uitgebreide netwerk van professionele en informele relaties in alle buurten waar we onderzoek doen, bieden voldoende mogelijk-heden om hen daar vroegtijdig in aanraking te brengen met het werkveld en de doelgroep. Daarbij zal bijzondere aandacht uitgaan naar het beeld dat zij van zichzelf hebben als toekomstig professional en hoe zij het verschil denken te gaan maken. Om diezelfde redenen zullen studenten die dat aanspreekt in een vroeg stadium worden betrokken bij de lopende onderzoeken of gestimuleerd worden om zelf stageopdrachten te bedenken die producten opleveren waar het werkveld wat aan heeft. Op die manier ontstaat hopelijk bij deze generatie studenten hetzelfde aanstekelijke enthousiasme voor het vakgebied zoals dat op mij is overgebracht toen ik studeerde en met vallen en opstaan mijn eerste stapjes zette in Amsterdam Nieuw-West.

Dankwoord

In het voorafgaande heb ik u uitgelegd wat ik graag zou willen doen binnen het lectoraat Aanpak Jeugdcriminaliteit aan Hogeschool Leiden en waarom ik denk dat dit werk belangrijk zou kunnen zijn. Samen met mijn collega's, studenten en partners in het werkveld ga ik mijn best doen om die plannen ook te laten slagen. De aftrap is deze lectorale rede. De ideeën die daaraan ten grondslag liggen, zouden echter niet tot stand zijn gekomen zonder begeleiding, hulp en steun. Vandaar dat tenslotte een woord van dank op zijn plaats is.

In de eerste plaats bedank ik het College van Bestuur van Hogeschool Leiden, Agnita Mur, en de directeur Social Work en Toegepaste Psychologie, Nico van Tol, voor mijn benoeming als lector Aanpak Jeugdcriminaliteit. Monique Terwindt en Maurits Eijkman ben ik daarbij zeer dankbaar voor de hulp bij het organiseren van deze middag en het maken van het boekje. Ook bedank ik uiteraard alle collega's, professionals, jongeren en vrienden die hebben deelgenomen aan deze bijeenkomst of het tot stand komen van het programma. De kunstzinnige vormgeving van Sit en de audiovisuele aankleding van Ill-co, Twann en Seffie vormen daarbij de kers op de taart.

Verder bedank ik de onderwijsmanager van Toegepaste Psychologie, Aart Rietveld, voor de ondersteuning die hij me biedt binnen ons onderwijsprogramma. Daarnaast bedank ik alle collega's en studenten hier op de hogeschool die me het afgelopen anderhalf jaar warm hebben ontvangen. Met hen is het heel prettig samenwerken én samen denken. Op Hogeschool Leiden ervaar ik namelijk een vrij, eigenzinnig en nuchter denkklimaat om gedachten uit te werken in onderzoek, onderwijs en experimenten in de praktijk.

Maar los van deze prettige werkomgeving heb ik natuurlijk ook veel te danken aan vele inspiratiebronnen buiten de hogeschool. Zo wil ik graag alle universitaire collega's bedanken uit binnen én buitenland die mij nu al jarenlang voeden, steunen en vooral uitdagen in mijn werk (in het bijzonder mijn vriend Frank van Gemert die sinds het begin mijn trouwe 'road dog' is in het onderzoek doen naar jeugdcriminaliteit en bendevoering).

Ook wil ik alle opdrachtgevers bedanken die mij in de afgelopen jaren het vertrouwen hebben gegeven om als zelfstandige te werken in de wijken waar dat nodig was (waaronder Peter Versteegh van de Politie Haaglanden die mij mijn eerste grote opdracht toevertrouwde, en Peter Winkelman en Etienne van Koningsveld van het Ministerie van Veiligheid en Justitie die mij de kans gaven mijn werk verder te ontwikkelen gekoppeld aan hun Actieprogramma Risicojeugd en Jeugdgroepen).

Daarnaast wil ik heel graag al die gepassioneerde rolmodellen en professionals in het zonnetje zetten die het verschil maken in de wijken waar ik onderzoek mag doen. Said Bensellam, zijn broer Nordin en al onze andere vrienden en collega's in het Amsterdamse netwerk (veel te veel om op te noemen) verdienen wat dat betreft erg veel dank van mij. Maar ook al onze vrienden in onder meer Den Haag, Rotterdam, Utrecht, Zoetermeer, Alphen aan den Rijn, Alkmaar en Almere. En niet in de laatste plaats onze nieuwe partners in Haarlem, Schalkwijk om precies te zijn. Het is prachtig om te zien wat de aanstormende lichting rolmodellen daar afgelopen oud en nieuw tot stand heeft gebracht onder begeleiding van jeugdhulpverleenster Raja Alouani, wijkagent Cengiz Karagus en teamleiders Tarik en Mohamed in samenwerking met de sportschool van Samir en Jamal, de gemeente, de politie, de jongeren en oudere buurtbewoners van Schalkwijk en de betrokken partners uit het straathoek- en jongerenwerk.

Ten slotte bedank ik mijn familie en vrienden voor alle liefde, steun en trouw die bijdragen aan mijn beleving dat ik word gezien, erbij hoor en ertoe doe. Mijn moeder heeft daarnaast de rol op zich genomen om op het allerlaatst de spelfouten uit deze tekst te halen, dus daarvoor nog wat extra dank! En mijn vrouw Surina wil ik speciaal bedanken voor al haar liefdevolle aandacht – soms met de spreekwoordelijke dreiging van een koekenpan – waarmee ze mij de afgelopen 9 jaar heeft bijgestaan in mijn soms moeizame ontwikkeling. Haar geloof in mij maakte dat ik altijd weer hoop kreeg en het licht zag, ook op die momenten dat je als mens soms alleen maar angst en onzekerheid voelt. Ik mag hopen dat onze dochter Indie, de kleine boef van wie we allebei zielsveel houden, net zoveel verbondenheid mag beleven als ik met al deze mooie mensen om me heen. Dan ben je toch maar een rijk mens. En ik hoop uiteindelijk dat jongens als Ali binnen hun mogelijkheden en beperkingen ook die menselijke rijkdom mogen ervaren in hun leven. Laten we daar nu met z'n allen maar eens aan gaan werken. Bedankt voor uw aandacht!

Code of the Streets

Take this for example young brothers want rep
Cause in the life they're living, you can't half step
It starts with the young ones doing crime for fun
And if you ain't down, you'll get played out son
 So let's get a car, you know, a fly whip
 Get a dent, pull a screwdriver, and be off quick
 With a dope ride, yeah, and a rowdy crew
 We can bag us a Benz and an Audi, too
Even a jeep or a van, goddamn, we're getting ours, yo
 ake a trip up the strip, and be like stars so
 It doesn't matter if the cops be scoping
They can't do jack, that's why a young brother's open
 To do anything, anywhere, anyplace
 Buckwild in another court case
 It's the code of the streets

They might say we're a menace to society
But at the same time I say "Why is it me?"
 Am I the target, for destruction?
What about the system, and total corruption?
 I can't work at no fast-food joint
I got some talent, so don't you get my point?
I'll organize some brothers and get some crazy loot
Selling D-R-U-G-S and clocking dollars, troop
Cause the phat dough, yo, that suits me fine
 I gotta have it so I can leave behind
The mad poverty, never having always needing
If a sucker steps up, then I leave him bleeding
 I gotta get mine, I can't take no shorts
And while I'm selling, here's a flash report
Organized crime, they get theirs on the down low
Here's the ticket, wanna bet on a horse show?
 You gotta be a pro, do what you know
When you're dealing with the code of the streets

Nine times out of ten I win, with the skills I be weilding
Got the tec one dealing, let me express my feelings
Guru has never been one to play a big shot
It's just the styles I got that keep my mic hot
And fuck turning my back to the street scene
It gives me energy, so Imma keep fiends
Coming, just to get what I'm selling
Maybe criminal or felon dropping gems on your melon
So keep abreast to the GangStarr conquest
Underground ruffnecks, pounds of respect
I've never been afraid to let loose my speech
My brothers know I kick the code of the streets

Gang Starr (1994)

Colofon

Illustratie voorzijde & laatste pagina

Sit, www.sitnie.com

Vormgeving/opmaak

UWMERK!WAARDIG, Rotterdam

Drukkerij

Tuijtel, Hardinxveld-Giessendam

Uitgever

Expertisecentrum Jeugd,
Hogeschool Leiden
Zernikedreef 11, 2333 CK Leiden
Postbus 382, 2300 AJ Leiden

**Denk
Doe
Voel** | **t**

Hogeschool Leiden

Zernikedreef 11
2333 CK Leiden
Postbus 382
2300 AJ Leiden

071 - 518 88 00

expertisecentrumjeugd@hsleiden.nl

hsleiden.nl

facebook.com/HSLeidenNL

twitter.com/HSLeidenNL

linkedin.com/company/hogeschool-leiden